

Josep PERARNAU I ESPELT

CENT ANYS D'ESTUDIS DEDICATS ALS SERMONS
DE SANT VICENT FERRER*

*A la bona memòria
de Josep Sanchis Sivera
i a la de l'amistat
de Manuel Sanchis Guarner*

Tal com ell mateix recontà en algun almenys dels sermons dedicats a santa Cecília, el dia d'aquesta santa del 1399, per tant el 22 de novembre

---

* En aquest butlletí bibliogràfic i en els estudis que el segueixen en el present volum, hom pot trobar les sigles o abreviatures següents:

A = Avinyó, Bibliothèque Municipale, ms. 610. Cf. Josep SANCHIS SIVERA, *Un còdice de sermons de San Vicente Ferrer*, dins «Anales del Centro de Cultura Valenciana», 2 (1929), 35-53.

AA = *San Vicente Ferrer. Colección de sermones de cuaresma y otros según el manuscrito de Ayora*. Presentación y edición de Adolfo ROBLES SIERRA (Col·lecció Sant Vicent Ferrer), València, Ajuntament 1995, 504 pp.

BC 476 = Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 476. Cf. Josep PERARNAU I ESPELT, *Quatre nous sermons catalans de sant Vicent Ferrer en el ms. 476 de la Biblioteca de Catalunya*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XV (1996), 109-340.

BC 477 = Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 477. Cf. Josep PERARNAU I ESPELT, *La compilació de sermons de sant Vicent Ferrer de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 477*. Apèndix primer: *Text de nou sermons inèdits*. Apèndix segon: *Quatre versions del sermó de l'Ascensió*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», IV (1985), 213-402.

BRETTLE = Sigismund BRETTLE, *San Vicente Ferrer und sein literarischer Nachlass* (Vorreformationsgeschichtliche Forschungen, X), Münster in Westf., Aschendorff 1924, XVI i 214 pp.

CÁTEDRA = Pedro M. CÁTEDRA GARCÍA, *Sermón, sociedad y literatura en la Edad Media. San Vicente Ferrer en Castilla (1411-1412). Estudio bibliográfico, literario y edición de los textos inéditos* (Estudios de Historia), [Salamanca], Junta de Castilla y León 1994, 714 pp. (És citat el número que cada sermó ocupa en aquestes pàgines, fora del cas de la informació dels sermons de Toledo, per a la qual és indicada la pàgina del llibre).

CC = València, Col·legi del Corpus Christi, Manuscrit de sermons de Sant Vicent Ferrer; cf. Pedro M. CÁTEDRA GARCÍA, *Sermón...* (acabat de citar), 36-73 (és indicat el número de la fitxa dedicada a cada sermó en les pàgines del prof. Cátedra); vegeu també el terç dels estudis que segueixen en aquest volum.

CF = Clarmont-Ferrand, Bibliothèque Universitaire, ms. 45:

Ed I = Beati VINCENTII... *Sermones Hyemales...*, eisdem denuo... per D. Damianum DÍAZ... recognitis, luculentae adnotationes in margine acesserunt, Lugduni, apud haeredes Jacobi Junctae 1558, [XXIV] i 752 pp.

d'aquell any, l'aleshores anomenat mestre Vicenç Ferrer, i des de la seva canonització el 1455, sant Vicenç Ferrer, començava l'etapa decisiva de la

Ed II = Beati Vincentii... *Sermones Aestivales*..., eisdem denuo... per D. Damianum DIAZ... recognitis, luculentae adnotationes in margine accesserunt, Lugduni, apud haeredes Iacobi Junctae 1558, [XXVI] i 938 pp.

Ed III = Beati Vincentii... *Sermones de sanctis*... (Cf. Ed. I i Ed. II).

Ed (FS I/II) = Textos ja editats, reproduïts per Fages dins FSI o FSII.

F = Fribourg (de Suïssa), Couvent des Cordeliers, ms. 62: Sigismund BRETTE, *San Vicente Ferrer und sein literarischer Nachlass* (Vorreformationsgeschichtliche Forschungen, X), Münster i. W., Aschendorf 1924, 173-194; Bernard HODEL, *Sermons de Saint Vincent Ferrer à Estavayer-Le-Lac en mars 1404*, dins «Mémoire Dominicaine», 2 (1993), 149-192; i el primer dels estudis que segueixen en aquest volum.

FAGES, *Histoire* = [Henri Dominique] FAGES, *Histoire de saint Vincent Ferrer*. Nouvelle édition entièrement refondue, enrichie d'une carte et de nombreuses gravures, Tomes I-II, Louvain - París, A. Uystpruyst - Alph. Picard et Fils 1901, [X] i 426 i [IV] i 484 pp.

FAGES, *Notes* = [Henri Dominique] FAGES, *Notes et documents de l'histoire de Saint Vincent Ferrer*, Louvain - París, A. Uystpruyst - Alph. Picard et Fils, 1905, LX i 516 pp.

FAGES, *Procés* = [Henri Dominique] FAGES, *Procés de la canonisation de Saint Vincent Ferrer pour faire suite à l'Histoire du même saint*, París - Louvain, Alph. Picard et Fils - A. Uystpruyst 1904, VI i 452 pp.

FC = Fribourg (de Suïssa), Couvent des Cordeliers, ms. 68: J. B. SCHNEYER, *Wegweiser zu Lateinischen Predigtreden des Mittelalters*, Munic, Bayerische Akademie der Wissenschaften 1965; Alois Karl MOSBERGER, *Katalog der Mittelalterlichen Handschriften des Freiburger Franziskaners Johannes Joly (1440-1510)*. Fribourg (Schweiz), Philosophische Fakultät (Lizenz) 1983, 201 pp.

FSI = Le Père [Henri Dominique] FAGES, *Oeuvres de Saint Vincent Ferrer*. Tome premier contenant *Les traités ou Opuscules divers* et les *Sermons Panégyriques*, París, Picard et Fils 1909, 176 + 2 pàgines sense numeració.

FSII = Le Père [Henri Dominique] FAGES, *Oeuvres de saint Vincent Ferrer*. Tome second comprenant *Les sermons Panégyriques*, París, A. Picard 1909, 178-804 pp.

GIMENO = Francisco M. GIMENO BLAY, *La Biblia de san Vicente Ferrer (códice manuscrito del siglo XIII)*, dins *La Biblia de San Vicente Ferrer*. Edició facsímil, València, Scriptorium, S. L.- Ediciones Limitadas 1992, 5-108.

L = *Sermones sancti Vincentii, Ordinis Predicatorum, De Sanctis. Item, super Oratione Dominica eiusdem, VII. sermones. Item, eiusdem, quidam alii sermones valde solennes*, Lió, Laurentius Hillaire 1516, 182 fol. (la xifra romana que segueix la ‚L‘ remet als folis del volum).

M = Morella, Arxiu Arxiprestal (Manuel BETÍ, *Notícies de dos manuscrits de l'Arxiu Arxiprestal de Morella*, dins «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», IV (1917), 47-67).

PA = Pamplona, Biblioteca de la Catedral, ms. 46 (cf. GOÑI, «Revista Española de Teología», XVII (1957), 564 pp.

PE = Perugia, Convento dei Domenicani, ms. 477 (Cf. FAGES, *Oeuvres/Sermons* I, 22-23; BRETTE, 109-110); els esquemes són transcrits en FSI i FSII; la sigla serà, doncs: P (FS I/II i pàgina corresponent); o P (Brette, i pàgina corresponent)

QI = Sant Vicent FERRER, *Sermons de Quaresma*, I. Estudi Preliminar de Manuel SANCHIS GUARNER (Clàssics Albatros, 3), València, Albatros Edicions 1973, 196 pp.

QII = Sant Vicent FERRER, *Sermons de Quaresma*, II. Estudi preliminar de Manuel SANCHIS GUARNER (Clàssics Albatros, 4), València, Albatros Edicions 1973, 206 pp.

ROCBERTÍ = *Sermones sancti Vincentii FERRARI, Hispani, Patria Valentini, Ordinis Praedicatorum, Sacri Palatii Magistri et Apostolici Concionatoris celeberrimi*. Editio caeteris emen-

seva vida, la de predicador itinerant, qualificat pels seus contemporanis i per molts posteriors de 'Praedicator finis mundi'.

Segurament més que la d'altres grans sermonadors medievals, les seves prèdiques causaren un gran renou, del qual hom pot percebre encara un ressò llegint les declaracions de testimonis en els processos de canonització.¹ Res d'estrany que, atesa la fama del predicador, hom volgués conservar escrites aquelles prèdiques, i que, algun decenni després de la seva mort, un 'corpus' de tres volums dels seus sermons per a pràcticament tots els dies de l'any tingués l'èxit que demostren els diversos manuscrits, les múltiples edicions incunables i les de gairebé tot el segle XVI, sense que en manqui alguna de més tardana.² I així, durant quatre segles i mig, allò que hom conegué dels sermons de mestre Vicent fou bàsicament allò

---

dator, centum et ultra concionibus ex probatissimo auctographo nunc primum erutis auctior, indicibus locupletior, studio ac diligentia fratrum Praedicatorum Regii Valentini Conventus. Ope et impensis Illustrissimi et Excellentissimi Domini D. F. Thomae de Rocabertí, archiepiscopi Valentini, eiusdem Ordinis et Conventus alumni. Valentiae, in Aedibus Archiepiscopaliibus, typis Jacobi de Bordazar et Artazu, Anno M.DCXCIII.

S = Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, 82-5-3, ff. 1a-331c.

S1 = Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum primer. A cura de Josep SANCHIS SIVERA (Els Nostres Clàssics, Col·lecció B, 3), Barcelona, Editorial Barcino 1932 (reedició 1971), 290 pp.

S2 = Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum segon. A cura de Josep SANCHIS SIVERA (Els Nostres Clàssics, Col·lecció B, 5), Barcelona 1934 (reedició 1971), [IV] i 288 pp.

S3 = Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum tercer. A cura de Gret SCHIB (Els Nostres Clàssics, Col·lecció B, 6), Barcelona, Editorial Barcino 1975, 318 pp.

S4 = Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum quart. A cura de Gret SCHIB (Els Nostres Clàssics B, 7), Barcelona, Editorial Barcino 1977, 310 pp.

S5 = Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum cinquè. A cura de Gret SCHIB (Els Nostres Clàssics B, 8), Barcelona, Editorial Barcino, 19.

S6 = Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum sisè. A cura de Gret SCHIB (Els Nostres Clàssics. Col·lecció B, 9), Barcelona, Editorial Barcino 1988, 284 pp.

SS = Josep SANCHIS SIVERA, *Un còdice de sermons de San Vicente Ferrer en Aviñón*, dins «Anales del Centro de Cultura Valenciana», 2 (1929), 36-53.

TI = Tolosa de Llenguadoc, Bibliothèque Municipale, ms. 345

TII = Tolosa de Llenguadoc, Bibliothèque Municipale, ms. 346

VCP = València, Catedral, Antic manuscrit 279, perdut el 1936-1939. Cf. Josep PERARNAU I ESPELT, *L'antic ms. 279 de la catedral de València, amb sermons de sant Vicenç Ferrer, perdut durant la guerra del 1936-1939. Intent de reconstrucció*, dins «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», X (1982-1984 [1986]), 29-44.

VP = València, Col·legi del Patriarca, manuscrit d'esquemes i sermons de sant Vicent Ferrer.

1. Recordem el testimonatge de l'arquebisbe de Tolosa de Llenguadoc, Bernat de Roserge, en el procés d'aquesta ciutat: transcrit per FAGES, *Procés...* 278-280; vegeu també les referències bibliogràfiques de la nota 160.

2. Informació sobre les edicions es pot veure en Josep M. GARGANTA, *Biografia...* (cit. en la nota 69), 361; en particular quant a les edicions incunables hom pot veure la nota 141.

que permetien de saber els tres volums esmentats. Calgué esperar el segle XX per saber de la predicació en general i dels sermons escrits de mestre Vicent en particular quelcom més d'allò que hom havia anat repetint des de mitjan segle XV. Globalment, l'aportació del segle XX a l'edició i estudi dels sermons de sant Vicent Ferrer, es pot dividir en tres etapes que fins a un cert punt coincideixen amb els tres terços del segle: fins al 1936 el treball fou presidit pel replanteig de Sigismund Brettle i per la feina editora de Josep Sanchis Sivera; la segona etapa és la de la desaparició del manuscrit de València, Catedral 279 i dels tres de Morella, també la de la lenta recuperació fins a la represa i finalització del treball de Sanchis i Sivera, el tercer volum de la qual sortia el 1975; la tercera etapa, posterior al 1970, és presidida per les aportacions de nous manuscrits i el planteig de nous temes.

Intentarem en aquestes pàgines de resseguir les successives aportacions realitzades durant el nostre segle a l'estudi, no pas de la predicació ni d'altres aspectes contextuals, ans només dels sermons en tant que text transmès per escrit fins a nosaltres; els darrers cent anys, en tema de sermons vicentins, hauran replantejat les bases del dit coneixement mitjançant l'accés a les fonts manuscrites, tant si aquestes desembocaren com si no en els esmentats tres volums tradicionals.

HENRI DOMINIQUE FAGES

El mateix any que s'encetava aquest nostre segle ara agonitzant apareixia el primer dels cinc volums que, en menys de deu anys, publicaria aquell frare predicador que esmerçà decennis de la seva vida a resseguir els viarans petjats pel seu sant confrare i a escorcollar tot allò que ell conegué i que es posà a l'abast de la seva mà.

Val a dir que dels cinc volums del P. Fages només un, el darrer, del 1908, és dedicat directament al text dels sermons, però els altres són una font de dades, bon nombre de les quals relacionades amb la predicació o les prèdiques escrites. En honor a la veritat, cal recordar que els llibres de Fages no han gaudit d'una valoració excessivament alta i val a dir que no manquen raons als crítics. Són, certament, una mena de calaix de sastre, on cap tot, i, a diferència del del baró de Maldà, que es limitava sincrònicament a consignar allò que passava per davant els seus ulls, Fages col·loca en les seves pàgines, formant un 'totum revolutum', tant els documents contemporanis que certifiquen de la trajectòria apostòlica de mestre Vicent, com les fantasies dels escriptors barrocs, arribant a límits que ell mateix s'adona ésser insostenibles, com quan en relació a l'any 1407 converteix el nostre sant en protagonista de campanyes apostòliques per la Ligúria (aquesta segurament certa), d'on hauria saltat (o navegat) a La Corunya, i d'ací a Santiago de Compostela, a Oviedo, a Andalusia (amb particular

presència a Ècija), a València i, altra vegada a Andalusia, d'on hauria retornat a la Ligúria.³ És explicable que els crítics sentissin una incontenible sensació de desconcert quan, en la narració de l'entrada a València per a la Quaresma del 1413, llegien la narració de la trobada entre els mestres Vicent Ferrer i Francesc Eiximenis, quan aquest feia ben bé tres anys que era mort!⁴ o quan, en acostar-se al desenllaç de Perpinyà i a la sostracció d'obediència dels Reis del 1416, es trobaven obsequiats pel P. Fages amb tres pàgines sobre l'elecció d'Urbà VI i els inicis del Cisma d'Occident.

Això no obstant, els quatre volums previs al dedicat a les obres escrites, que conté els sermons *De sanctis*, ofereixen dues coses: la prova d'una voluntat indomptable d'aplegar tot allò que hom podia saber entorn de sant Vicent Ferrer; i una certa quantitat de dades que, ni que calgui fer-les passar pel sedàs d'una lectura crítica, hom ha de tenir en compte. Ell, per exemple, fou el primer autor modern que assenyalà no sols la presència del seu confrare per la Ligúria, ans el fet de la seva predicació a Savona, *In solemnitate Capituli Provincialis* el diumenge després de Pasqua del 1408; ell dóna els temes dels nou sermons predicats a Montpeller començant el 30 de novembre del 1408, ell assenyalà les trajectòries de les missions a Castella el 1411 i a Mallorca els darrers mesos del 1413 a base dels volums manuscrits del Col·legi del Patriarca, de València, i de l'aleshores Musée Calvet (ara Bibliothèque Municipale) d'Avinyó, 610, aquest completat amb una declaració que conté detalls recordats per un acompanyant; ell recull els temes de dos sermons predicats a Perpinyà durant la seva darrera estada, un d'ells el de la sostracció d'obediència del 6 de gener del 1416; el del diumenge de Rams del 1416 a Tolosa de Llenguadoc, el del primer predicat a Vannes i d'algun altre; per ell sabem que a l'hora d'un sermó de mestre Vicent, un clergue acompanyant aplegava la quitxalla i se'ls enduia a ensenyar-los a fer bé el senyal de la creu i a aprendre de cor les primeres oracions.

Aquestes no són pas totes les notícies que ens proporcionen els quatre volums publicats pel Pare Fages entre el 1901 i el 1905, ans només una mostra, però són suficients a demostrar que aquells llibres, sobretot el dels processos informatius previs a la canonització, han d'ésser tinguts en compte. Molt més, no cal dir-ho, el d'*Oeuvres* del 1909.

La intenció de Fages era la de publicar en quatre nous volums les obres completes de sant Vicent Ferrer, però només un arribà a veure la llum pública, encara que formant dos llibres diferenciats. Més encara: el primer és una clara mostra de volum factici, car és constituït per vuit unitats independents, una per a cada una de les obres que engloba sota el títol de *Traitées et opuscules divers*: són els *Tractatus de vita spirituali*, *Tractatus consolatorius de*

3. FAGES, *Notes*, 137-138.

4. FAGES, *Histoire*, II, 20-21.

tentationibus circa fidem, De suppositionibus dialecticis, De unitate universalis, Tractatus de moderno schismate, Traité contre les juifs i la *Contemplació molt devota, que comprèn tota la vida sagrada del mestre Jesús, senyor nostre...*, en lo *sacrifici de la missa*, sota el qual títol també hi ha *Les propietats de la missa, Contemplació molt devota de la vida de Jesucrist, Contemplació de la Passió de Jesucrist* i *Altra contemplació de la Passió de Jesucrist*. Cada un dels títols forma unitat independent, car té numeració de pàgines pròpia i algun d'ells àdhuc tipus de lletra diversa.

La unitat vuitena d'aquell primer volum d'obres són els *Sermons*, dividits en dos apartats: el primer transcriu en la part superior de les pàgines i tradueix al francès en la part inferior una cinquantena de fragments, que intitula *Extraits de sermons catalans*, per llur interès actual triats dels corresponents volums de la Seu de València; la majoria indiquen el volum del qual han estat trets: quinze del que aleshores era qualificat de volum quart i després desapareixeria engolit per la guerra civil espanyola dels anys 1936-1939; tretze del sisè;⁵ vuit del terç; sis del cinquè; els restants no porten indicació de procedència.

Immediatament després (encara dins el primer volum) s'enceta el segon apartat, el dels sermons llatins *De sanctis*, als quals és dedicat tot allò que resta d'aquell volum i tot el segon.⁶ Qui sap si, inspirant-se en l'edició Rocabertí, que considerava incomplets els sermons de les edicions d'estampa i els completava amb fragments de tradició manuscrita, aplegats sobretot en el volum del Col·legi del Patriarca, sembla que la intenció del pare Fages fou la de posar a les mans del lector tot allò que aquest podia desitjar entorn un sermó determinat. Fos la que fos la intenció, el fet és que, tal com exposa ell mateix, el seu objectiu fou el de donar, en primer lloc, el 'canevas autographe' de Perusa, seguit dels 'développements' que successivament li proporcionaven 'les collections manuscrites de Valence', els dos volums manuscrits de Tolosa de Llenguadoc, i les edicions d'impremta, en concret la de Lió 1539.⁷ Si hagués aplicat metòdicament el dit ordre i els textos haguessin estat fidels, l'obra de Fages hauria estat pràcticament definitiva; dissortadament, l'ordre promès no fou observat almenys en cinquanta-cinc dels sermons aplegats en els dos volums, en els quals el lector es troba desconcertat, no sols pel desordre, ans encara pel fet de trobar barrejats fragments trets de procedències diverses.

5. Cf. el meu *L'antic manuscrit 279 de la catedral de València amb sermons de sant Vicenç Ferrer, perdut durant la guerra del 1936-1939. Intent de reconstrucció*, dins «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», X (1982-1984 [1986]), 29-44; en arribar més avall als anys de la guerra civil, tornaré a ocupar-me d'aquell volum.

6. Al final del segon volum hi ha un apèndix, intitulat *Panégyriques divers*, on en són transcrits nou de procedència diversa (789-902).

7. FS I, (*Panégyriques*), 81.

Així s'acabava l'aportació d'Henri-Dominique Fages al coneixement de sant Vicent Ferrer i dels seus textos, car els volums terç i quart que havien de completar la publicació de les *Oeuvres*, ja no vegeren la llum, ni abans ni després de la seva mort el 1915.⁸

La del P. Fages, però, no era pas l'única aportació que arribava de França en aquells primers decennis del segle XX: una línia encetada el 1879 per Victor Lieutaud amb un article sobre el manuscrit 1096 de la Bibliothèque Publique de Marsella, publicat en català⁹, i per Paul Meyer sobre el Douce d'Oxford, que conté el cèlebre sermó del Divendres Sant del 1416 predicat a Tolosa de Lengüadoc¹⁰ tenien una continuïtat extensiva, sobretot per obra de Clovis Brunel.¹¹

8. Sol ésser costum que els immediats successors desestimessin les aportacions dels qui els han precedit; i així BRETTE, 27-29, després d'haver recordat i desvalorat globalment el treball de Fages, s'expressava d'aquesta forma en relació al nostre tema: "In Jahre 1909 vollbrachte er noch eine verunglücktere Leistung... Ein dritter und vierter Band, wie es von Fages vorgesehen war, erschienen nicht...", *ibid.*, 28; més encara, en la seva pàgina 114 trobem una autèntica acusació a Fages, la que els seus *Extraits de sermons catalans* són còpia dels fragments de Chabàs, sense, però, ni citar-lo. Adhuc una personalitat internacionalment tan reconeguda com Heinrich FINKE, parlava de «fleissigen, aber konfusen Sammlungen des P. Fages», *Die Quaresma-Predigten 1413 des Hl. Vicente Ferrer*, dins *Studien aus dem Gebiete von Kirche und Kultur*. Festschrift Gustav Schnürer. Zum 70. Geburtstag Gewidmet von Freunden und Schülern, Paderborn, Ferdinand Schöning 1930, 24. I no es tracta pas de picabaralles entre francesos i alemanys: un francès, que sembla molt pròxim a Fages, Matthieu-Maxime GORCE, clou el seu article *Vincent Ferrer (saint)* del «Dictionnaire de Théologie Catholique», XV (1946-1948), col. 3045, amb aquest judici: «...contiennent presque tout le meilleur avec du médiocre et du fabuleux»; val a dir que anys després, l'article *Vicente Ferrer, san*, de la «Enciclopedia Espasa» és encara un exemple de confusió entre elements fantasiosos i sòlids.

9. Victor LIEUTAUD, *Estudi literari d'un manuscrit català conservat en la biblioteca de Marsella*, dins «Lo Gay Saber. Periòdic literari quinzenal fet per escriptors catalans, mallorquins i valencians», II (1879), 17-20, 49-53, 153-155, 165-167; III (1880), 127-129, 147-149.

10. Paul MEYER, *Mélanges catalans: II. Du Ms. Douce et de la prédication de Vincent Ferrer en France*, dins «Romania», X (1881), 226-231.

11. Sens dubte, la seva gran aportació és l'edició del sermó occità del Divendres Sant, assenyalat per Paul Meyer en el títol de la nota anterior: Clovis BRUNEL, *Le sermon en langue vulgaire prononcé à Toulouse par Saint Vincent Ferrer le Vendredi Saint 1416*, dins «Bibliothèque de l'École des Chartes», CXI (1954), 5-53; el text de les pàgines 14-52 és transcripció anotada del que es conserva a Oxford, Bibliotheca Bodleiana, Douce 162, unit a d'altres textos que no semblen vicentins (12); el sermó és resumit en tres pàgines (10-12). D'altres publicacions seves entorn al mateix tema no semblen haver estat tan encertades, com és ara l'atribució a mestre Vicent dels sermons de París, BN, Nouv. acq. lat. 72, f. 33, i de Rodez, Bibliothèque de la Ville, en els articles *Un plan de sermon de saint Vincent Ferrer*, dins «Bibliothèque de l'École des Chartes», LXXXV (1924), 110-117; i *Notice du manuscrit 60 de la Bibliothèque de la Ville de Rodez contenant entre autres un sermon de saint Vincent Ferrer*, dins la mateixa publicació, XCIV (1933), 5-26; considero molt dubtós que cap dels dits dos sermons sigui de mestre Vicent i molt més que sigui autògraf (cf. ATCA, XV (1996), 126 i nota 27).

Però la continuïtat l'article de Victor Lieutaud la tingué, primer a Catalunya mateix, en les pàgines de Joaquim Miret i Sans, *Sermonari català de Marsella*,¹² i després a França, altra vegada per obra de Clovis Brunel.¹³

Veig difícil (o potser no veig) que, tret el del Divendres Sant a Tolosa de Llengudoc, cap dels altres sigui de mestre Vicenç Ferrer. És cert que la forma de construir el sermó, amb l'anunci dels seus apartats poc després del començament, és comparable a l'emprada per mestre Vicent; però això només condueix fins a l'afirmació que els sermons de mestre Vicent i els de biblioteques franceses que hom li ha atribuït, segueixen un esquema estructural semblant i que, doncs, poden pertànyer a la mateixa escola; però esbrinada l'autenticitat més en concret, hom veu que, per exemple, dels trenta dos sermons conservats en el manuscrit marsellès, només vuit coincideixen en el tema amb altres tants de l'inventari de sermons d'aquest volum, però cap no segueix ni la temàtica ni la distribució de les parts d'un sermó conegudes per l'inventari.¹⁴

ROC CHABÀS

Gairebé simultàniament, alhora que, fins a un cert punt almenys, hom podria dir que amb Henri-Dominique Fages es ponía una època, també podria afegir que en despuntava una altra, presidida pel descobriment i l'e-

12. Joaquim MIRET I SANS, *Sermonari català de Marsella*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», VI (1911-1912), 57-59, 142-150, i 276-277; Miret i Sans declara que fins després d'haver començat de publicar la seva transcripció, desconeixia les pàgines de Lieutaud, 148-149.

13. Clovis BRUNEL, *Notice et extrait du manuscrit 1095 de la Bibliothèque de Marseille contenant des sermons catalans*, dins «Bibliothèque de l'École des Chartes», XCV (1934), 5-30.

14. Val a dir que no considero pas el tema solucionat: d'una banda hi ha l'afirmació de Joaquim Miret i Sans, segons el qual aquesta part del manuscrit de Marsella seria del segle XIV, més encara, «de principis del segle XIV» (149); de l'altra, hom troba fórmules clarament vicentines, com la 'bona gent' (58, línia 9: fórmula que ja desautorizava Eiximenis, i per tant era correntment emprada en temps anterior), o expressions de transició com la de la mateixa pàgina, del final del primer paràgraf i del començament del segon: «Ara trop yo que per tres senyal(s) o indicis hom pot conèixer de algú si es amich del altre: primo, si parle del altre loant-lo volenterosament; secundo, si contrasta als contraris de hom virtuosament; tercio, si li dóna dels seus béns habundosamente»; veig dues hipòtesis: 1: que mestre Vicent emprés en els seus sermons un esquema que ja era vigent a Catalunya; o 2: tindrem a Marsella sermons vicentins de l'etapa anterior al 1399? Miret i Sans segueix manifestant «la nostra suposició que aquesta peça [la que porta el núm. 36 en l'inventari de Brunel acabat d'esmentar] es dega a la ploma de sant Vicent», per indicis diversos [el relatiu al sermó d'un Divendres Sant possiblement no té gaire força: cf. ATCA, XV (1996), 295-315]; cf. Mateu RODRIGO LIZONDO, *Les Corts generals de Jerusalem. Sermó al·legòric del segle XIV sobre la mort de Jesucrist* (Biblioteca Escryny. Col·lecció de textos catalans breus, 8), 24-25, nota 17 i 26-27, nota 29.

dició dels sermons catalans. Tres noms sobresurten, tots ells valencians: Roc Chabàs i Manuel Betí i Bonfill. Després arribarien les aportacions de Josep Sanchis i Sivera.

Tot just acabada de traspasar la llinda del segle XX, el primer, d'alguna forma patrocinat pel patriarca de les lletres hispàniques d'aquell moment, Marcelino Menéndez y Pelayo, que l'acollí en la «Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos» per ell dirigida, encetava amb el primer lliurament el seu *Estudio sobre los sermones valencianos de san Vicente Ferrer que se conservan manuscritos en la biblioteca de la basílica metropolitana de Valencia*.¹⁵ Les pàgines d'aquell primer apartat presentaven de forma global els quatre volums de la Seu de València «escritos en valenciano, o llámese catalán», que ell qualificava «de principios del siglo XV», de no autògrafs,¹⁶ encara que autèntics i en qualsevol cas anteriors a la canonització del 1455, car el títol *Reportationes sermonum magistri Vincentii Ferrarii, predicatoris finis mundi*, demostra que encara no se'l podia qualificar de ,sant'; serien «sin comparación mejores que los latinos» (2); presenta el sant amb un llarg paràgraf de la *Vida de sant Vicent Ferrer* de Miquel Peres, València 1510, i resumeix la seva predicació amb aquesta frase: «el mundo está ya en sus postrimerías, pronto se ha de acabar, estamos ya viendo al Anti-Cristo» (4). El segon apartat o lliurament¹⁷ s'encarava amb el sermó vicentí en ell mateix, amb les seves successives parts a l'hora d'ésser pronunciat i amb l'estructura de les ,reportationes' escrites, «divisiones tomadas seguramente de la *Suma* de Santo Tomás» (158); en aquest lliurament començava allò que ompliria les pàgines dels següents: fragments dels quatre volums manuscrits corresponents al tema de cada un dels apartats; els d'aquest primer lliurament són, si no m'erro, tres del volum III, i del IV, deu del V i vuit del VI.

La fórmula de fragments vicentins relatius a temes diversos transcrits en aquelles pàgines serà aplicada en aquest i en els lliuraments successius. El terç, que és el primer a aplegar fragments relacionables amb punts concrets,¹⁸ informa de l'originalitat dels sermons vicentins, dels seus recursos oratoris i de l'objectiu perseguit amb tres fragments del volum III, tretze del quart, nou del cinquè i tretze del sisè. El mateix any arribaria el lliu-

15. Aquell primer lliurament es troba en el volum VI (1902), 1-6; en seguirien set d'altres en els fascicles successius, pràcticament de forma ininterrompuda; aquelles pàgines han estat reproduïdes de forma facsimilar dins Roque CHABÁS, *Opúsculos*. Introducció de [Mateu] RODRIGO LIZONDO, València, Consell Valencià de Cultura 1995, 221-329.

16. Aquest és un punt que darrerament ha saltat al primer pla en plantejar-se el tema dels autògrafs de mestre Vicent (cf. el text corresponent a les notes 147-151 i el d'aquestes), i per això també pot ésser convenient de recordar el seu judici taxatiu: els sermons del manuscrit del Col·legi del Patriarca tampoc «no son de su puño y letra», «Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos», VII (1902), 132.

17. *Ibid.*, VI (1902), 155-168.

18. *Ibid.*, VII (1902), 131-142.

rament número quatre, que té per sotstítol *Apólogos y parábolas*, amb quatre extrets del volum III, set del quart, onze del cinquè i onze del sisè.¹⁹ El següent o cinquè, és dedicat a fragments que expliquen llegendes o miracles: nou del volum III i del IV, tretze del V i deu del VI.²⁰ El sisè és dedicat a les al·lusions de mestre Vicent a ell mateix, a la seva companyia de penitència i al rei de la corona catalano-aragonesa; també a jueus i moros: el volum III només proporcionà un fragment, vint-i-quatre el IV, tretze el V i dos el VI,²¹. El títol del setè és *Invectivas contra las mujeres* i n'aplega dues en el volum III, quatre en el IV, tres en el V i una en el VI.²² El vuitè i darrer aplegava descripcions de l'estat de la societat en el pas del segle XIV al XV, en ple Cisma d'Occident, i prediccions del judici final: eren cinc trossos del volum III; dotze del IV; cinc del V; i deu del VI; al final d'aquest lliurament, a tall d'apèndix, eren indicats els onze sermons dedicats al judici final, tots del volum IV (101) i les peces més notables d'aquells quatre volums: del III, el sermó de Sant Vicent màrtir; cinc del volum IV, dos del V i tres del VI.²³

19. *Ibid.*, VII (1902), 419-439.

20. *Ibid.*, VIII (1903), 38-57. Mentre es publicava la sèrie d'articles de Roc Chabàs, apareixia a Barcelona una descripció dels manuscrits de la Seu de València de la mà de Jaume MASSÓ I TORRENTS, *Manuscrits catalans de València. I. Biblioteca Metropolitana*, dins «Revista de Bibliografia Catalana», 3 (1903), 59-64.

21. *Ibid.*, VIII (1903), 111-126.

22. *Ibid.*, VIII (1903), 291-205.

23. *Ibid.*, IX (1903), 85-102. La tria de fragments vicentins de Roc Chabàs tingué almenys un ressò en les pàgines de S. MITRANI-SAMARIAN, *Un sermon valencien de saint Vincent Ferrier*, dins «Revue des études juives», LIV (juillet 1907), 241-245, que començava així: «Parmi les fragments inédits des sermons de saint Vincent Ferrier publiés par M. Roque Chabas, figure aussi un sermon adressé aux juifs par le célèbre convertisseur» i després traduïa al francès en el text i transcrivia en català en les notes els fragments corresponents.

Aquella no seria l'única aportació de Roc Chabàs a la bibliografia dels sermons vicentins durant aquest segle, car faria almenys l'edició d'un dels sermons catalans: *Sermo de Sant Vicent Martir predicat en valencià a primeries del segle XV per sant Vicent Ferrer segons les notes preses al oï per un testic presencial*, dins *Homenaje a San Vicente Mártir que le ofrecen sus devotos en 22 Enero 1904 con motivo del centenario XVI de su martirio*, per el canónigo doctor don Roque CHABÁS, València, Imprenta de F. Vives Mora, 1904, 40 pp.; aquest *Sermó de Sant Vicent Màrtir...* fou reeditat a Barcelona dins la «Biblioteca Valenciana Popular», Impremta Catalònia 1915, 12 pp.

La mateixa impremta barcelonina havia reeditat l'any abans la *Contemplació molt devota é molt maravellosa á tot crestià, que comprèn tota la vida sagrada del mestre Jesús senyor nostre, la qual és representada en lo sacrifici de la missa...*, dins la «Biblioteca Valenciana Popular», Barcelona, Impremta Catalònia 1914, 78 pp., text que sembla ésser el mateix o una variant de la conegudíssima *Col·lecció feta en la Seu de Mallorca a preveres e religiosos*, després publicada dins *Sermons*, II (Col·lecció «Els Nostres Clàssics», B, 5), Barcelona 1934, 243-259; la *Contemplació...* seria reeditada amb el text català en nota i traducció castellana en text dins el recull vicentí, de Josep M. DE GARGANTA I FÀBREGA, Vicente FORCADA, *Biografía y escritos de San Vicente Ferrer* (BAC 153), Madrid, Editorial Católica 1956, 563-585.

MANUEL BETÍ

La tria feta per Roc Chabàs, ultra el mèrit d'haver salvat fragments del manuscrit IV, que amb motiu de la revolució del 1936, desapareixeria i seguiria perdut «usque in hodiernum diem», segurament tingué el molt més immediat d'atraure l'atenció entorn d'aquells i d'altres sermons semblants de mestre Vicent, sobretot tenint en compte l'obervació del P. Fages, que no devia pas ésser desconeguda entre els lletraferits atents al tema, segons el qual «si l'on veut sentir passer le souffle de Vincent Ferrier, il faut lire le catalan».²⁴

De fet, uns quinze anys després dels articles de Chabàs, Manuel Betí i Bonfill, donava notícia de quatre manuscrits morellans, dins la qual hom pot endevinar una desena de sermons vicentins.²⁵ El mateix mossèn Betí sembla que copià els textos que tenia sota la seva custòdia, car altrament cap d'ells no hauria estat publicat. Dissortadament, haurem de tornar a ocupar-nos del tema en arribar a l'any 1936.

INTERMEZZO: GORCE I BRETTE

Gairebé simultàniament els anys 1923 i 1924 donaven fruits prometedors del treball acabat després de la Primera Guerra Europea del 1914-1918, en forma de publicació de dues tesis doctorals. La més primerenca fou la de Matthieu-Maxime Gorce, defensada a la Universitat de Clarmont-

24. FS I, 33.

25. *Notícies de dos manuscrits de l'arxiu de l'arxiprestal de Morella*, dins «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», IV (1917), 47-67; la primera cosa que cal fer observar és que els manuscrits presentats en aquelles pàgines no són dos, ans quatre; i que els textos identificables com a sermons de mestre Vicent Ferrer, vuit amb certesa i dos més (que, de més a més, podrien ésser versions diverses del mateix sermó) amb una certa probabilitat, són els següents: en el primer volum, les peces de la pàgina 52, núm. 12, i 58, núm. 40; en el segon volum només hi ha un text atribuït al «reverendus magister Vincentius Ferrarii», el de la pàgina 59, núm. 5, però no és un sermó, almenys sencer (podria ésser fragment d'un sermó); en el volum terç, pàgina 66, núm. 2, hi ha un sermó que podria ésser idèntic al del volum IV, pàgina 67, núm. 8, i ambdós, potser, vicentins; i de les dotze peces del volum IV, ultra el 67, núm. 8, ja esmentat, hi ha sis sermons certament atribuïbles a mestre Vicent Ferrer: són els indicats en la pàgina 67, nús. 1, 2, 4, 6, 7, i 11 (amb la inclusió d'aquest darrer, corregeixo l'equivocació que vaig sofrir en l'ATCA, XV (1996), 161, nota 183). La informació dels quatre volums, i en concret la relativa al manuscrit quart, el més ric en sermons vicentins, presentat en la darrera pàgina de l'article, fou completada dins «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», III (1922), 136-141.

Immediatament abans, en el mateix volum de la revista castellonenca, Manuel Betí publicaria el sermó *De beato Petro*, dins un article que porta el títol *Un sermón en valenciano de san Vicente Ferrer. De beato Petro*, 124-133.

26. *Saint Vincent Ferrier (1350-1419)*, París, Plon 1924, 304 pp.

Ferrand i publicada a París.²⁶ Ell aprofità les dades serioses proporcionades per Henri Dominique Fages i les sintetitzà en una biografia del sant, en la qual un capítol, el quart, era dedicat al predicador, on, però, la seva atenció anava més a l'acte espectacular del sermó que als textos que ens n'han pervingut;²⁷ d'altra banda, un any abans havia dedicat un opuscle a les bases per a l'estudi històric de mestre Vicenç, definit «inventaire méthodique et critique des documents, monuments, articles de revues et livres de toute sorte concernant, en quelque manière que ce soit, le célèbre prêcheur»²⁸: hi feia una repassada dels manuscrits: el de Perusa semblaria autògraf;²⁹ en canvi, el del Col·legi del Patriarca de València (que ell transforma sistemàticament en 'patriarcat'), no ho seria.³⁰

Sigismund Brettle tenia a casa el volum de Fribourg, Cordeliers 62, i això li proporcionava en safata el tema de la tesi doctoral; calia partir del material aplegat per Fages, el qual, però, cada vegada li semblava més insatisfactori,³¹ i així, si ja en general el sentit de la seva aportació es basà en el recurs directe als manuscrits, en allò que fa referència als sermons, s'encarà amb el problema de llur validesa textual amb vistes a un possible establiment d'un text críticament satisfactori; parteix de les edicions dels segles XV-XVI, ressegueix la de Joan Tomàs de Rocabertí, i els treballs de Fages i de Chabàs; l'anàlisi crítica de cada una de les quatre aportacions el portà a estudiar 'in situ' els corresponents manuscrits.³² I així trobem en les seves pàgines, primer, la llista dels sermons ja presents en les edicions incunables *De tempore* i *De sanctis* i la constatació complementària que els còdexs de Tolosa, de Basilea, d'Engelberg, d'Einsiedeln, de Leipzig i de València pertanyen a la mateixa línia;³³ en ocupar-se de l'edició Rocabertí, que hauria

27. *Ibid.*, Capítol IV. *Le prédicateur*, 118-148.

28. *Les bases de l'étude historique de Saint-Vincent Ferrer*, París, Plon [1923], 60 pp.

29. «Il s'agit, semble-t-il, d'un autographe», 17, tot i reconèixer que no l'havia vist; (en la biografia, citada en la nota 26, s'expressava de forma semblant: «C'est bien sans doute un autographe», 119, nota 1); en cas de no ésser-ho, no tindria cap valor: «C'est peu et ce serait encore moins si le manuscrit n'était pas autographe», 17.

30. «...n'est pas un autographe de saint Vincent», *ibid.*, 18.

31. *San Vicente Ferrer und sein literarischer Nachlass* (Vorreformationsgeschichtliche Forschungen, X), Münster, Aschendorf 1924, X, i 214 pp.: «Je mehr der Verfasser sich in das Material des P. Fages vertiefte, desto unsicherer erschienen ihm dessen Ergebnisse» (VII)

32. Ja en la introducció al llibre (VIII), Brettle enumera els volums manuscrits que estudià personalment: Fribourg, Cordeliers, 62; Basilea, Universitätsbibliothek mss. A,V,1; A,V,2; i A,V,3; Engelberg, Klosterbibliothek 238, 261; Einsiedeln, Codd. 43, 44, 45, 53; València, Patriarca 1411; València, Seu 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282; i Perusa, San Domenico 477.

33. *Ibid.*, 81-90; la llista reflecteix els sermons 'de tempore' que es troben en les edicions de Venècia 1496 i de Lió 1497; els 'de Sanctis', la de Colònia 1485. Segueix en la pàgina 91 una comparació parcial entre l'edició de Lió 1497 i el manuscrit de Basilea A,V,1, al qual manquen algunes peces que es troben en l'edició.

integrat «plus quam centum concionibus» del volum del Col·legi valencià del Patriarca, li és ocasió de descriure'l i de transcriure la taula inicial dels sermons que originàriament es trobaven en aquell manuscrit;³⁴ en les pàgines dedicades a les publicacions del pare Fages, es refereix al volum de Perusa però s'excusa de no donar la taula dels quatre-cents setanta-set sermons;³⁵ finalment, en parlar dels articles de Roc Chabàs, fa precisions sobre els manuscrits vicentins de la Seu de València, hi integra per primera vegada el ms. 275, que després ha estat conegut com *Quaresma del 1413*, en dona la taula completa i en tradueix a l'alemany el sermó del Dimecres de Cendra.³⁶ En acabar aquesta revisió de les relacions entre textos publicats i manuscrits, formula dues conclusions: fins ara no hi ha cap edició fidel dels sermons; el text de les edicions incunables necessita una revisió a fons, tot i que ha d'ésser considerat bàsic.³⁷

Finalment, cap al final del llibre, Brettle concentra la seva atenció en el manuscrit de casa seva, el Cod. 62 de Fribourg, Cordeliers: dona la llista dels setze sermons,³⁸ i publica els quatre de temàtica escatològica o sobre l'anticrist;³⁹ a continuació es pregunta quin fou el seu missatge escatològic, i el resumeix en dos punts: ningú no pot saber el temps precís de les darreries del món; aquestes darreries i en concret l'anticrist arribarà ben aviat; dos punts que Brettle qualifica de simple interpretació en línia amb una forma de pensament que ve del grup judeocristià dels primers temps del cristianisme.⁴⁰

34. *Ibid.*, 96-104.

35. *Ibid.*, 108-109: "Wir können hier unmöglich ein Tabellar für die 477 Predigten geben...". Això no obstant, reconeix la importància dels esquemes de Perusa: "Sie [els esquemes esmentats] sind ob ihrer chronologischen Angaben und ihrer Kürze höchst interessant. Für die Predigtdrucke erlangten sie keine Bedeutung. Als wertvolle Grundlage, wie aus diesen Skizzen die grossen Predigten des Heiligen herausgewachsen sind, darf dieses Ms immer besondere Beachtung beanspruchen. Für die Kenntnis der Entstehung und Reportation des vicentinischen Predigtnachlasses ist es von grösster Wichtigkeit", *ibid.*, 110.

36. *Ibid.*, 116-118.

37. *Ibid.*, 118: «Eine würdige Wiedergabe der Sermones existiert bis zur Stunde noch nicht. Die ‚DFI = [Deutsch Französische Italienische] Drucke, die für den homiletischen Nachlass zwar immer grundlegend bleiben müssen, bedürfen nach der formalen und inhaltlichen Richtung hin einer gründlichen Revision». La traducció alemanya del sermó del Dimecres de Cendra ocupa les pàgines 118-124.

38. *Ibid.*, 175-176.

39. *Ibid.*, 177-194: són els corresponents als temes bíblics: *Flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo*; *Nolite secundum faciem iudicare, sed iustum iudicium indicare*; *Nescitis, qua hora filius hominis venturus est*; i *Visitavit plebem suam*, sobre els quals hom pot veure les respectives fitxes en l'inventari de sermons de sant Vicenç Ferrer en aquest volum.

40. *Ibid.*, 194-195: la formulació darrera diu així: «...er (mestre Vicent) in diesen Predigten weiter nichts als der Interpret einer traditionell befangenen Auffassung, die schon im Urchristentum durch die eschatologischen Träumereien bekehrter Juden vorgetragen wurde»: 195.

JOSEP SANCHIS I SIVERA

Recordem la primera de les conclusions de Brettle: fins ara no hi ha cap publicació fidel del text dels sermons vicentins. Aquesta sentència, publicada el 1924, començaria d'ésser invalidada tres anys després, amb l'edició de la *Quaresma de 1413*, transcrita del seu únic ms., el 275 de la Seu de València, a cura de Josep Sanchis i Sivera; l'empresa que cinc anys més tard començaria de tenir continuïtat amb la transcripció de tot el sermonari català de la Seu de València.

El text era precedit d'una introducció⁴¹ on, ultra les informacions arxivístiques entorn al marc conflictiu en el qual fou predicada aquella primera quaresma posterior a la sentència de Casp,⁴² per primera vegada entre nosaltres hom podia disposar d'una informació global d'una banda, però indiscriminada de l'altra, sobre la tradició manuscrita dels sermons vicentins; i així, no sols eren presentats els volums de la Seu valenciana,⁴³ ans

41. *Quaresma de sant Vicent Ferrer predicada a València l'any 1413*. Introducció, notes i transcripció per Josep SANCHIS SIVERA, Barcelona, Institució Patxot 1927, LX i 360 pp; les seixanta pàgines numerades amb xifres romanes són les de la introducció. Quatre anys abans, segurament en començar a Barcelona els contactes previs a l'edició de la *Quaresma*, donà un tast d'aquells textos en *Un sermó català de sant Vicens Ferrer*, dins «Quaderns d'Estudi», XV (1923), 61-69, que és el sermó de sant Tomàs d'Aquino de la *Quaresma de 1413* i un any abans havia publicat *Dos sermons inéditos de San Vicente Ferrer*, dins «Boletín de la Real Academia de la Historia», LXXXIX (1926), 420-440; els dos sermons es trobaven en l'aleshores ms. 279 de la Seu de València, que el 1936 desapareixeria i així s'han salvat; són el de la *Prima dominica adventus Domini: Benedictus qui venit in nomine Domini*, que es trobava en el foli 115v del manuscrit i ocupava les pàgines 423-432 de l'article; i el següent *Sequenti die lune: Audivi vocem de celo dicentem mihi*, que començava en el foli 121 del manuscrit i ocupava les pàgines 432-439 de l'article. El text dels dits dos sermons ha estat reproduït en Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum sisè, a cura de Gret SCHIB (Els Nostres Clàssics, B,9), Barcelona, Editorial Barcino 1988, 269-276 i 276-282, respectivament; i dins Josep SANCHIS SIVERA, *Estudis d'història cultural. Edició, introducció, bibliografia i notes a cura de Mateu Rodrigo Lizondo, notícia biogràfica de Francesc Pérez Moragón. Pròleg d'antoni Ferrando* (Biblioteca Sanchis Guarner, 45), València i Barcelona, Institut Universitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1999, 187-204.

Cal suposar que per pura coincidència, aquell mateix any eren publicats dos dels sermons de la campanya per Castella dels anys 1411-1412: *San Vicente Ferrer. Sermón del Viernes de la Cruz*. Introducció i notas de Maximiliano CANAL, Salamanca, Calatrava 1927, 100 pp.; i Julián ZARCO CUEVAS, *Sermón de Pasión predicado en Murcia por San Vicente Ferrer*, dins «La Ciudad de Dios», CXLVIII (1927), 122-147; el títol d'aquest sermó, predicat a Múrcia el 10 d'abril del 1411, és en el manuscrit: *El sermón de la Pasión de Jhesu Christo que predicó frey Vicente en Murcia, e tomó por tema: 'Secundum Legem debet mori'* (ib. 125); justament per pèrdua de dos folis, els primitius XL i XLI, aquest sermó és incomplet en el manuscrit de València Col·legi del Patriarca, tal com hom pot veure en les pàgines del terç article següent a ell dedicades.

42. *Ibid.*, IX-XXIII.

43. *Ibid.*, XXXVI-XXXIV.

encara els textos de Perusa, Avinyó,⁴⁴ Fribourg, Morella, Vic i Oxford.⁴⁵ És normal que el manuscrit de València, Col·legi del Patriarca, concentrés de forma particular la seva atenció, fins i tot publicant la reproducció fotogràfica d'una pàgina.⁴⁶ I ja concentrat en el ms. 275, en deia successivament que «no és obra directa d'ell [de mestre Vicent]», que inicialment tenia 350 folis, però s'havia vist reduït a 314; i quant al text, seguia afirmant que no fou obra de cap escriptor vulgar, ans escrit pel mateix sant o dictat per ell i escrit per altri i després hauria estat copiat per persona amiga a partir de l'escrit o dictat pel mestre.⁴⁷ Recordades les edicions llatines, les darreres pàgines de la introducció proporcionen un text paral·lel del sermó del Dimecres de Cendra en l'edició de Lió 1539 i en el ms. 278.⁴⁸

L'encert de la iniciativa i la bellesa de l'edició li merescueren immediatament el beneplàcit internacional, del qual poden ésser mostra dues publicacions significatives: l'article que li dedicà el patriarca Heinrich Finke i l'altre article de Matthieu-Maxime Gorce, significatiu sobretot pel fet que, essent el que una obra de la prestància del «Dictionnaire de Théologie Catholique» dedica a la figura de sant Vicent Ferrer, el seu nucli central es limita a comentar la *Quaresma*.⁴⁹

Segurament animat per l'acceptació de la seva iniciativa, Sanchis i Sivera emprenia l'edició dels altres quatre volums de *Sermons* catalans de la Seu de

44. Josep Sanchis i Sivera, que sembla haver estat un notable viatger, també sembla haver estat el primer que després d'Henri Dominique Fages s'ocupà directament del ms. 610 de l'aleshores Musée Calvet d'Avinyó, al qual dedicà un article: *Un códice de sermons de san Vicente Ferrer en Aviñón*, dins «Anales del Centro de Cultura Valenciana», II (1929), 35-53; traduït al català i publicat dins Josep SANCHIS SIVERA, *Estudis d'Història Cultural* (citats en la nota 41), 205-222.

45. *Quaresma...* (cit. en la nota 41), XLV-XLVI: del manuscrit de Perusa afirma que no és autògraf de mestre Vicent.

46. *Ibid.*, XLI-XLV: la pàgina manuscrita reproduïda és a XLIII: correspon al foli LXXXVIIr de la numeració antiga i al 55 de la moderna; hi ha la prèdica IN VILLA DE ALCARAC, FERIA QUINTA, sota el tema bíblic de *Sit omnis homo velox ad audiendum*, Iac I, 19.

47. *Ibid.*, XXIV-XXV i XXX; a la pàgina XXXVII és reproduïda fotogràficament una pàgina, de la qual, però, no consta que pertanyi al manuscrit 275.

48. *Ibid.*, XLVII-XLIX (edicions); LI-LVI (paral·lelisme dels dos textos).

49. Heinrich FINKE, *Die Quaresma-Predigten 1413 des Hl. Vicente Ferrer*, dins *Studien aus dem Gebiete von Kirche und Kultur*. Festschrift Gustav Schnürer. Zum 70. Geburtstag Gewidmet von Freunden und Schülern, Paderborn, Ferdinand Schöningh 1930, 24-38; Matthieu-Maxime GORCE, *Vincent Ferrer, (saint)*, dins «Dictionnaire de Théologie Catholique», Tome Quinzième, II, *Trinité-Zwinglianisme*, Paris, Librairie Letouzey et Ané 1950, cols. 3033-3045, en particular 3042-3044: «...ces sermons valenciens à peu près authentiques s'avèrent dans une notable mesure supérieurs aux réportations» (3044). Per la seva banda, Joan VILAR I COSTA, *La Quaresma de sant Vicent Ferrer*, dins «Ciutat» (Manresa), núm. 3 (1928), 5-6, analitzava els textos de les referències bíbliques i arribava a la conclusió que el text emprat no sempre era el de la *Vulgata*.

València, el primer dels quals sortia el 1932 a Barcelona, dins la Col·lecció B de «Els Nostres Clàssics».⁵⁰ La introducció presentava breument els quatre manuscrits, els textos catalans dels quals es proposava de publicar,⁵¹ i recordava que en l'enquadernació realitzada durant el segle XIX hom agrupà els blocs de forma desordenada.⁵² Els redactors desconeguts dels textos «amb les notes recollides de pressa pel sistema d'abreviacions tan freqüent en aquella època, els arreglaven després i confeccionaven els sermonaris...»;⁵³ el material damunt el qual els redactors treballaren haurien estat els sermons dels anys 1412-1418: «arreglat el llibre, l'autor l'omplí de notes marginals, indicant remissions a altres sermons, síntesis de paràgrafs, etc.»; la cal·ligrafia seria «la mateixa lletra», amb què foren escrits alguns llibres notals de Jaume Pastor, notari de la Seu de València.⁵⁴ La introducció s'acaba subratllant la importància dels sermons per a la llengua, per al coneixement de la societat contemporània, i en particular per al de la idiosincràcia valenciana.⁵⁵

Aquell primer volum començava editant els textos del manuscrit 281, i, amb un ritme sostingut, seguia al cap de dos anys, el volum segon.⁵⁶ Poc després, entre el 1934 i el juliol del 1936, el mateix Sanchis Sivera publicava a València un petit llibre, destinat a àmplia difusió⁵⁷ i a permetre un tast global d'allò que eren els sermons, car, ultra els dos complets de Santa Caterina i de Sant Joan Baptista, afegia tretze fragments i onze apòlegs i paràboles.⁵⁸ La introducció tornava al tema de l'origen dels

50. Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum primer. A cura de Josep SANCHIS SIVERA («Els Nostres Clàssics», B, 3), Barcelona, Editorial Barcino 1932, 294 pp. Cal advertir que, contra allò que hom podia suposar atès que Sanchis Sivera ja havia publicat dos sermons del aleshores ms. 279 (cf. nota 41), no encetà la sèrie de *Sermons* per aquell volum, ans pel darrer dels quatre catalans, aleshores ms. 281.

51. *Ibid.*, 9-10.

52. *Ibid.*, 11; recordem que ja BRETTE, 113, havia assenyalat aquest detall i havia proposat una rectificació de diverses parts dels manuscrits 278, 280 i 281, el 270 formant una unitat en ell mateix.

53. *Ibid.*

54. *Ibid.*, 12 i 13.

55. *Ibid.*, 13-15.

56. Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum segon («Els Nostres Clàssics», B, 5), Barcelona, Editorial Barcino 1934, 302 pp.

57. *Sermons de Sant Vicent Ferrer*. Selecció, pròleg, bibliografia i notes de Josep SANCHIS SIVERA («Sèrie popular de Clàssics Valencians», 2), València, l'Estel [sense any], 96 pàgines. La datació entre 1934 i juliol del 1936 es dedueix del fet que l'autor mateix en un moment de la introducció, en parlar dels manuscrits de la Seu de València, diu: «els quals tenim transcrits i disposats per a imprimir-los i hem publicat ja dos volums» (14). Tant com més la publicació fou pròxima al juliol del 1936, tant més en resultaria frustrada l'amplitud de la difusió.

58. *Ibid.*: els catorze fragments ocupen les pàgines 57-75 i els apòlegs i paràboles les 77-92; els dos sermons acaben d'ésser aplegats dins Josep SANCHIS SIVERA, *Estudis d'Història Cultural* (citats en la nota 44), 187-204.

volums i dels sermons i precisava la forma com veia l'autoria de mestre Vicent.⁵⁹

INTERMEZZO TRÀGIC: GUERRA, REVOLUCIÓ I POSTGUERRA

Aquesta seria la darrera aportació de Josep Sanchis Sivera al coneixement dels sermons catalans de sant Vicent Ferrer; tal com acabem de llegir en la nota 57 i després confirmarem, tenia preparada la transcripció d'almenys el volum aleshores ms. 279, que potser hauria estat el terç de la sèrie. Però la realitat que li caigué damunt tràgicament amb l'alçament militar del juliol del 1936 i la consegüent revolució i persecució religiosa, sota la qual visqué tota la zona que restà sota el descontrol del govern de la República Espanyola, el dugué a la mort l'any 1937, posà un punt no sortosament final, però sí massa llarg a l'obra de l'edició dels sermons vicentins, i dissortadament definitiu a la feina empresa per Josep Sanchis i Sivera, que en part resultà destruïda. Li hem d'agrair que des del primer moment tingués la fita posada, d'acord amb les seves possibilitats, en la totalitat de l'herència manuscrita dels sermons de mestre Vicent i en aquells, dels quals ell tingué notícia,⁶⁰ i que emprengué el treball d'edició, primer de la *Quaresma del 1413* i després dels sermons de la Seu de València.

Però en aquell desgavell de guerra i revolució no sols s'esdevingué la mort de Sanchis Sivera, ans també la desaparició (no parlo de 'pèrdua' per no matar el darrer bri d'esperança) d'un dels quatre volums manuscrits de la Seu de València, el que fins a aquell moment havia portat el número 279; sortosament Josep Sanchis Sivera ja l'havia transcrit i, malgrat els tràngols dels anys 1936-1939, algunes de les transcripcions se salvaren enmig d'aquella part dels seus papers que fou recuperada pel nebot Manuel Sanchis Guarner; agraeixo la generositat amb la qual aquest em permeté l'accés lliure al seu arxiu privat, on vaig trobar la taula dels sermons existents en l'aleshores manuscrit 279 i les transcripcions salvades,⁶¹ que des-

59. *Ibid.*, 12-13: «...de dues maneres podia ésser la preparació dels sermons... Pels sermons més senzills, llegiria l'evangeli... i pensant en veu alta, arreglaria la divisió i ordenació d'idees, que recolliria de presa (!) l'escrivent que amb ell estava; per als sermons de més compromís... escrivia o dictava els seus sermons més o menys 'in extenso'... corregint després els obllits i perfilant els detalls».

60. *Ibid.*, 14-17.

61. Josep PERARNAU I ESPELT, *L'antic mss. 279 de la catedral de València, amb sermons de sant Vicenç Ferrer, perdut durant la guerra del 1936-1939. Intent de reconstrucció*, dins «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», X (1982-1984 [1989]), 29-44; la pàgina 32 conté reproducció d'un dels fulls autògrafs de Sanchis Sivera, on és transcrit l'inici del *Sermo Innocencium*.

prés formarien part del volum sisè dels *Sermons* de la col·lecció «Els Nostres Clàssics, B».

Les pèrdues no es limitaren al volum manuscrit 279 de la Seu de València, car tampoc no han comparegut tres dels quatre volums de l'Arxiu Arxiprestal de Morella descrits per Manuel Betí i Bonfill, almenys fins al dia 29 de març d'enguany, en què vaig desplaçar-me expressament a la dita població amb la il·lusió que hi fossin altra vegada consultables, i només poguí constatar llur desaparició;⁶² justament els tres volums desapareguts són els que contenen (o contenien) dos tractats espirituals d'Arnau de Vilanova i alguns sermons de sant Vicent Ferrer.⁶³

La postguerra de les dues guerres (la civil espanyola del 1936-1939; i la segona guerra mundial dels anys 1939-1945), fou, sobretot per a la cultura catalana, com una glaçada nit inacabable, i la publicació dels *Sermons* de sant Vicent Ferrer no en fou excepció, car restà congelada durant quaranta anys. Ultra la persecució desplegada per l'estat espanyol contra la llengua i la cultura catalanes fins a llur ofec, dues altres circumstàncies feren particularment difícil la represa i en concret la de l'edició dels *Sermons* vicentins: l'exili o l'ostracisme dels capdavanters de la cultura catalana, que absents o malvistos es veieren obligats a assegurar les necessitats mínimes de l'existència amb dedicacions allunyades de la feina absorbent que és l'edició de textos; i la manca d'efectius clericals, que no es començà de pal·liar a poc a poc fins després del 1952, en què començaren de sortir dels seminaris les fornades posteriors a la guerra.

La remuntada dibuixa una línia de cert paral·lelisme amb la del primer terç del segle; l'atenció dels estudiosos envers els sermons de mestre Vicent

62. La il·lusió havia sorgit amb motiu de la notícia donada per Curt WITTLIN, *Un sermón en latín de fray Antonio Canals, hecho en Valencia el 8 de septiembre de 1392: la virgen María, un libro*, dins «Escritos del Vedat», XXVII (1997), 287-302; on narra que una petició per escrit de reproducció fotogràfica d'un d'aquells volums havia tingut el bon resultat de rebre la dita reproducció; hom podia pensar que 's'havien salvat els manuscrits de Morella'. La realitat és que a l'arxiu de l'Arxiprestal de Morella només n'hi ha un.

No puc deixar de recordar en aquest context que l'any 1955, Àngel SÀNCHEZ GOZALBO, *Predicación de san Vicente Ferrer por las comarcas de Castellón*, dins «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», XXXI (1995), 117-125, deixava entendre que els volums manuscrits de Morella hi seguien: «En Morella también y en el Archivo Eclesiástico se guardan cuatro códices con sermones y otros escritos vicentinos...» (122); i encara: «...pensamos en este año vicentino proseguir en estas páginas todo el sermonario morellano, [edición] iniciada ya por el ilustre Arcipreste...» (123). Això no obstant, a l'estranger hom seguia tenint la certesa que els volums de Morella havien desaparegut amb la Guerra Civil: se'n fa ressò Vincent ALMAZÁN, *L'exemplum chez Vincent Ferrer*, dins «Romanische Forschungen», 79 (1967), 298: «Le quatrième volume [de la Seu de València] mentionné par Sivera sous le numéro 277 [de fet era l'antic 279], a été perdu pendant la guerre civile, ainsi que le sermonaire catalan qui était conservé à Morella». Esperem que alguna vegada, i ben prest, s'aclareixi l'enigma.

63. Vegeu la nota 25.

reprengué en publicacions escadusseres, que finalment menaren a concentrar l'atenció en portar a bon final la publicació sistemàtica dels sermons catalans de la Seu de València. Acabada per obra de la professora suïssa Gret Schib l'empresa encetada per Josep Sanchis Sivera, l'atenció envers els sermons no s'ha extingit, ans s'ha manifestat amb l'aportació tant de manuscrits abans desconeguts com amb el planteig de nous punts d'estudi.

EL CINQUÈ CENTENARI DE LA CANONITZACIÓ

Mirades les coses des de la distància de quaranta cinc anys, hom podria pensar que els supervivents d'aquells desastres del 1936-1945 s'havien posat d'acord a revifar l'estudi dels sermons de mestre Vicent amb motiu del IV Centenari de la seva canonització.

Sigui quina sigui la veritat, aquesta certament obliga a reconèixer que el 1955 representa un primer pas en la represa d'atenció envers aquells textos. Justament el mateix any compareixia un primer fruit de les publicacions anteriors al 1936, en particular dels tres volums de la *Quaresma* i dels *Sermons*: mestre Vicent Ferrer entrava de ple en les històries de la literatura catalana, primer conduït per Joan Fuster i anys després per Martí de Riquer.

Les pàgines del primer, després d'haver fet una tria d'allò que podia semblar més interessant per a un lector no especialitzat,⁶⁴ sintetitzaven el

64. *Pàgines escollides de sant Vicent Ferrer*. Selecció i anotació per Joan FUSTER (Biblioteca Popular Barcino, CLXXII), Barcelona, Editorial Barcino 1955, 96 pp.; la introducció, després d'un resum biogràfic (7), conté una caracterització dels *Sermons*: «Les reportacions catalanes conserven una intensa força literària. Sant Vicent no s'ho hauria pensat... Ell s'adreçava a l'auditori amb sola intenció d'apostolat... Dos elements constitueixen... la base dels seus sermons. Un, les 'autoritats'... L'altre element és el sentit comú en les seves modalitats més simples, les 'semblances' i els 'miracles' o exemples...» (7-8). Després de la nota preliminar, el lector troba dues peces completes: el *Sermó dels deu manaments*, de *Sermons* II (13-40) i el *Panegíric de Sant Jordi*, de *Quaresma* (41-53). La darrera secció és constituïda per fragments: quatre sobre la predicació (54-62), nou sobre la reformació moral (62-76), sis sobre la mort i el judici (76-86) i quatre exemples (86-92). Josep M. de GARGANTA I FABREGA, *Biografia...* (citada en la nota 69), 40, nota 5, en feia aquesta valoració: «Es una antología modelo por el acierto en las selecciones, el rigor técnico y la exquisita pulcritud en la presentación». Cal dir que, uns quants anys abans, el 1948, Jordi Rubió i Balaguer havia dedicat al tema global 'mestre Vicenç Ferrer' algunes pàgines en la seva visió general de la *Literatura catalana* dins la *Historia General de las Literaturas Hispánicas* dirigida per Guillem Díaz-Plaja, que ara es poden llegir en *Història de la literatura catalana*. Volum I. Pròleg de Martí de RIQUER (Obres de Jordi Rubió i Balaguer, I), Barcelona, Departament de Cultura i Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1984, 275-280; hi eren comprimides la biografia, la informació sobre la itinerància apostòlica, la tradició manuscrita dels sermons, la valua dels catalans per a aproximar-nos a la realitat de la predicació vicentina, en la qual veu exposició clara, didàctica i coherent sense subtileses, la senzillesa popular en especial del llenguatge amb expressions típiques, modismes i diminutius valencians i la nota afectiva.

seu coneixement dels sermons vicentins en un estudi teòric que tenia l'objectiu d'«esbrinar fins a quin punt els procediments homilètics del sant responen al determini calculat en benefici de la sola i immediata finalitat apostòlica», prenent com a base de l'estudi els esmentats fragments de Roc Chabàs i els sermons catalans de Sanchis Sivera per «la vivesa expressiva, el joc amb l'idioma, el sabor directe, la dicció deixada als impulsos del moment, que les versions llatines no poden retenir».⁶⁵ És de doldre que, desconeixent l'existència dels primitius esquemes de Perusa i de la Vaticana, afirmés que aquests «s'han perdut, cas d'haver existit en realitat» (29). En canvi, assenyalava la diferència entre els textos de la *Quaresma*, més estilitzats, equilibrats i reelaborats, però també més impersonals i allunyats, i els dels *Sermons*, més pròxims i sensibles a l'estil directe i col·loquial (29-33); també insistia en la diferència entre els textos actuals i els sermons realment predicats, dels quals aquells només serien ,vestigis' i ,residus' (38-48). Els dos apartats següents apleguen en els textos vicentins una teoria de la predicació (49-74) i una de l'auditori i els mitjans de persuadir-lo (75-122). Sota el títol d'*Estructura i expressió en els sermons*, Fuster explicita les successives parts d'un sermó i dins elles la importància de la divisió nuclear (123-126), com també la facilitat de comunicació amb el poble per llengua, expressions i exemples (127-135). Les darreres pàgines tornen a una certa teoria ferreriana entorn les *Condicions del predicador* (136-150).

Però no tot serien, en aquella ocasió, treballs sobre material anterior a les dues guerres; prescindint ara de publicacions que només poden ésser considerades marginals en relació al nostre tema, per molt que en elles mateixes siguin valuoses,⁶⁶ hem de recordar que aquella efemèride propicià publicacions dedicades a sermons o a manuscrits de sermons.

65. *L'oratori de sant Vicent Ferrer*, aplegat dins Joan FUSTER, *Obres completes. I. Llengua, literatura, història*.³ Introducció de l'autor (Clàssics catalans del segle XX), Barcelona, Edicions 62 1991, 24 i 25. Cal una justificació cronològica: aquest article fou publicat per primera vegada amb el títol de *Notes per a un estudi de l'oratori vicentina* dins «Revista Valenciana de Filologia», IV (1954), 87-185; aparentment, doncs, seria anterior a l'opuscle citat en la nota anterior; però l'any de publicació del volum IV de la revista valenciana és l'oficial, no pas el real; de fet, el mateix autor cita aquelles *Pàgines escollides...*, any d'edició inclòs, en l'article, 39, nota 29; les *Pàgines...* són, doncs, anteriors a les *Notes...*, les quals segurament no vegeren pas la llum ni el 1954 ni el 1955; m'ho fa dir el fet d'ésser desconegudes de Garganta-Forcada (els quals sí coneixen les *Pàgines...*) en la bibliografia inicial de llur volum del 1956, XXIV, del qual ens ocuparem de seguida. És lògic i coherent que les *Notes...* fossin el resultat del coneixement dels sermons vicentins acumulat en escollir-ne les millors pàgines. Recordem que les *Notes...* tenen al final localització i data: 'Sueca 1955': impossible, doncs, que fossin publicades el 1954. El mateix Joan Fuster resumí el seu treball en *Algunos aspectos de la oratoria vicentina*, dins «Ideas», 2 (1955), 75-91.

66. Com a simple mostra recordarem que «Analecta Sacra Tarraconensia», XXVI (1953 [1955]), 1-143, publicava l'estudi (que després formaria un llibre), de Josep Ernest MARTINEZ FERRANDO i Francesca SOLSONA CLIMENT, *San Vicente Ferrer y la Casa Real de*

En aquest sentit, destacà el «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», que després d'una presentació signada pel patriarca de la Castellonense, Àngel Sánchez Gozalvo, era finalment publicat un dels sermons de Morella, preparat feia anys per Manuel Betí i Bonfill.⁶⁷ Assenyalem dos estudis entorn manuscrits de sermons ja coneguts: el de Ramon Robres Lluch dedicat al manuscrit de València, Col·legi del Patriarca, i el de Felipe Mateu Llopis, sobre els manuscrits, llatins o catalans, de la Seu de València.⁶⁸

Aragón. Documentación conservada en el Archivo Real de Barcelona; Bernardino LLORCA, *San Vicente Ferrer y su labor en la conversión de los judíos. En el centenario de su canonización*, dins «Razón y Fe», 152 (1955), 277-296; i Vicente BELTRÁN DE HEREDIA, *San Vicente Ferrer, predicador de las sinagogas*, dins «Salmanticensis», II (1955), 669-676. El tema de la relació de mestre Vicent Ferrer envers els jueus, que certament és estudiat a partir dels sermons, havia estat tocat els anys immediatament anteriors pels esposos Millàs-Vendrell: Josep M. MILLÀS VALLICROSA, *San Vicente Ferrer y el antisemitismo*, dins «Sefarad», X (1950), 182-184; i *En torno a la predicación judaica de san Vicente Ferrer*, dins «Boletín de la Real Academia de la Historia», CXLII (1958), 189-198; i Francesca VENDRELL DE MILLÀS, *Actividad proselitista de San Vicente Ferrer durante el reinado de Fernando I de Antequera*, dins «Sefarad», XIII (1953), 87-104. Els «Anales del Centro de Cultura Valenciana» dedicà a sant Vicent Ferrer el seu volum del 1955, encara que fos publicat més tard.

67. Quant a l'article de Sánchez Gozalvo, vegeu la nota 62. El nou sermó es troba en Manuel BETÍ I BONFILL, *Segunda Dominica Adventus Domini. La segona lançà* (sic), dins «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», XXXI (1955), 117-125; el treball de Betí havia consistit en la transcripció estricta del text, que pertanyia al manuscrit quart de Morella, text segon (cf. *Notícies...* [cf. nota 25], 67, 2).

68. Ramon ROBRES LLUCH, *¿Un manuscrito de sermones, original autógrafo de San Vicente Ferrer?*, dins «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», XXXI (1955), 239-247: recordada la trajectòria del volum, es pregunta si és autògraf: «¿Es autógrafo del Santo? La tesis afirmativa no ha dado hasta ahora razones del todo convincentes, pero los que defienden la opinión contraria lo hacen con reservas» (246); també aplego una altra observació: «... parece no ser toda [la preciada reliquia] escrita de una misma mano...» (247).

Felipe MATEU LLOPIS, *Observaciones paleográficas sobre los manuscritos de los sermones de San Vicente Ferrer de la Biblioteca de la Catedral de Valencia*, dins «Anales del Centro de Cultura Valenciana», XVI (1955), 38-51; recorda que els volums de sermons vicentins foren enquadrats defectuosament durant el segle passat; que després de la guerra civil dels anys 1936-1939 en el *Catálogo descriptivo de los códices de la Catedral de Valencia*,² d'Elías OLMOS CANALDA, València MCMXLIII, 198-202, els quatre volums (el desaparegut inclòs) tenen numeració nova, dues unitats inferior a l'antiga; de més a més, en referir-se a cada manuscrit, Mateu fa algunes observacions entorn de la configuració del volum, del seguici d'alguna de les seves peces o de la identificació de la lletra; així, l'actual 273 (antic 275), que correspon a la *Quaresma 1413*, tindria lletra idèntica que el volum d'ACA, *Canc.*, reg. 2.854, datat el 1446, els altres en canvi, serien genèricament de la primera meitat del segle XV (43-45); també assenyala les intervencions posteriors a la còpia en forma de notes (46). Per a una de les publicacions d'aquell any centenari, encara escriuria un parell de pàgines sobre *El 'escritorio' de San Vicente Ferrer*, dins «Bona Gent» II (1954), 8-9, algunes dades de les quals ressonen al final de les *Observaciones paleográficas...*

Quatre anys després, el mateix autor publicà *Sobre la «traditio» de los sermones de San Vicente Ferrer. El de Valencia de 1410 acerca de la predestinación*, dins «Boletín de la Sociedad

Però el fruit més significatiu d'aquella celebració seria el volum preparat per Josep M. de Garganta i Fàbrega i per Vicente Forcada,⁶⁹ el qual, tot i no ésser destinat ni totalment ni principalment als sermons, aportava elements valuosos al tema, el primer dels quals la bibliografia inicial, força acurada i posada al dia, preparada per Laureano Robles;⁷⁰ acabo de qualificar el volum de 'significatiu', com també de referir-me en nota a les estridents mancances bibliogràfiques, perquè aquell volum es col·locava totalment al marge del treball realitzat durant la primera meitat del segle; d'una banda, el P. Garganta, en tocar d'esquitllada el tema dels sermons, se l'espolsava dient que «corresponde a la segunda parte de este volumen el estudio literario de estos monumentos» (41); però en aquella segona part, les pàgines a ells dedicades són només quatre, una per a resumir l'esquema en ells seguit i subratllar que els sermons de tema apocalíptic no passen d'ésser el 10% del conjunt, i les altres per a dreçar llista de les edicions entre el 1475 i el 1729 i remarcar la validesa actual d'aquelles prèdiques. Allò que en realitat interessava (i tot autor té dret a delimitar el camp del seu treball) en aquesta segona part era la teologia de l'apostolat segons mestre Vicent, fins al punt que els setze sermons reproduïts en la part final del volum en traducció castellana a partir de l'edició Rocabertí foren escollits perquè «en esta selección podrá encontrarse diáfano el pensamiento del Santo sobre el apostolado»;⁷¹ en plena coherència amb la intenció editorial, són transcrits els sermons dedicats als dotze (o tretze) apòstols, completats amb els de l'Assumpció de la Mare de Déu, i els dels sants Gregori papa, Domènec, Vicent màrtir i Tomàs d'Aquino.⁷²

Castellonense de Cultura», XXXV (1959), 139-153, dins el qual editava el sermó; aquell text, fins a darreries del segle passat inclòs en un exemplar de Francesc Eiximenis de l'Arxiu de la Ciutat de Vic, ja havia estat publicat per Josep SERRA I CAMPDELACREU, *Un sermó de sant Vicens Ferrer en català (lo primer que-s publica en aquest idioma)*, dins «La Veu de Montserrat», 9 (1886), 232, 247-248, 263-264; el 1959 era de propietat particular a Barcelona; el tema bíblic és el de *Ego vobis dico: Facite...*, Lc XVI, 9.

69. *Biografía y escritos de San Vicente Ferrer* (Biblioteca de Autores Cristianos, 153), Madrid, Editorial Católica 1956, XXXII i 732 pp.

70. *Ibid.*, XV-XXXI; l'autor l'aprofitaria i la completaria uns quants anys més tard en el seu *Escritores dominicos de la Corona de Aragón. Siglos XIII-XIV*, Salamanca 1972, 215-229 (cf. nota 84); incomprendiblement, però, manquen tant a la primera edició com a la segona referències bibliogràfiques fonamentals, com és ara als dos volums de *Sermons* dels anys 1932 i 1934 (cf. notes 50-56) o l'article de Manuel Betí presentant els quatre manuscrits de Morella en el «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya» (cf. nota 25); l'estranyesa augmenta en constatar que en la valoració bibliogràfica que fa Josep M. de Garganta en les notes de les pàgines 5 i 6, també hi manquen els títols acabats d'indicar; es troben, en canvi en la nota 5 a la pàgina 40.

71. *Biografía...* (cit. en la nota 69), 601.

72. *Ibid.*, 603-714.

VERS LA NORMALITZACIÓ

Atudat el rebombori de les traques corresponents a tan solemne centenari, encara haurien de passar vint anys abans que l'estudi dels sermons reempregués camins de normalitat; vint anys que, tot i no ésser completament eixorcs, tampoc no es pot dir que llur collita resultés gaire espone-rosa.

Encara que no recaigui pròpiament en el nostre camp, que són els sermons i no la predicació, el primer estudi que aollim en el nostre recompte, ni que sigui per completesa d'informació bibliogràfica, car normalment no l'hem vist esmentat en les bibliografies, és una tesi presentada a la Pontifícia Universitat Gregoriana per José Anta Jares, d'Astorga;⁷³ eren els moments en què hom ,redescobria' el tema teològic del ,kerygma' i, en conseqüència, la valoració teològica o la ,teologia de la predicació' esdevenia un tema de moda. El desplegament de l'estudi es basava en l'edició de les obres de sant Vicent Ferrer a cura de Gaspar Erhard, Augsburg 1739, d'on eren transcrits nombrosíssims fragments traduïts al castellà.

Només dos anys després, el 1964, entrava en el camp d'estudi dels sermons vincentins una de les primeres espases, Martí de Riquer, i hi entrava per partida doble: amb el capítol *Sant Vicent Ferrer* de la *Història de la literatura catalana*,⁷⁴ i amb un article dedicat a establir la seqüència local i temporal dels sermons catalans.⁷⁵ Igual com en el cas de Joan Fuster, l'única cosa que cal deplorar és que, atès l'estancament de l'edició dels sermons des del 1934, ambdós títols no es poguessin basar en la totalitat de l'obra ferre-

73. *La predicación cristiana en la doctrina de San Vicente Ferrer (1350-1419)*, Excerpta ex dissertatione ad Lauream in Facultate Theologica Pontificiae Universitatis Gregoriana, Astorga 1962, 112 pp. La totalitat de la tesi pot ésser vista en la seva taula final (109-112); se'n dedueix que han restat fora d'aquests extrets publicats els capítols inicials, que resumien allò que hom podia saber en aquell moment de la predicació practicada per mestre Vicent (Capítulo primero: *La predicación de San Vicente Ferrer*); l'autor hi integrà, en canvi, els que estudiaven la seva valoració teològica de la predicació (Capítulo segundo: *La predicación según la doctrina de San Vicente Ferrer*).

74. Martí de RIQUER, *Història de la literatura catalana. Part Antiga*. Volum II, Barcelona, editorial Ariel 1964, 377-444: cal tenir en compte que aquestes pàgines són profusament il·lustrades, en ocasions amb fotografies a tota pàgina; la de la 397 reproduïx la pàgina inicial d'un sermó *Sancte Agnetis*, foli XXXVIIIr d'un dels manuscrits no especificat (en realitat, pertany a l'antic manuscrit 278, actual 276); el sermó en aquell moment era encara inèdit, car només seria publicat el 1984 dins el volum cinquè dels *Sermons*, 39-44.

75. Martín de RIQUER, *Fecha y localización de algunos sermones de San Vicente Ferrer*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras», XXX (1963-1964), 151-168. Les observacions que segueixen en el text entorn l'ordre dels dos títols entre ells, són confirmades pel fet que a la pàgina 394, nota 23, del llibre és citat l'article, sense que hi constin les pàgines; la seva publicació, doncs, es trobava endarrerida en comparació al capítol de la *Història de la literatura catalana*.

riana en català; també com en el cas de Joan Fuster, crec que l'ordre entre els dos títols és el que es dedueix de llur col·locació al començament d'aquest paràgraf, car suposo que l'intent de donar un seguici local i cronològic als sermons és resultat de l'estudi previ exigít per l'elaboració del capítol global sobre els mateixos.

Comencem, doncs, per aquest: la seva naturalesa d'exposició didàctica li imposa les característiques bàsiques: ha d'ésser una exposició breu, però global. I així comença amb unes pàgines que són alhora resum biogràfic i itinerari del predicador (378-395); a continuació, l'autor, conscient de la seva limitació als sermons catalans fins aleshores publicats (395, nota 35: hi manca, però el *De beato Petro*, publicat per Manuel Betí el 1922: cf. nota 25 i el text corresponent; també desestimava els textos publicats per Lieutaud i Brunel, encara que després, tot i no deixar-se convèncer de l'autenticitat del sermó de Rodez, fa una referència a aquest darrer, 404, nota 55) recorda que els textos no són directament de mestre Vicent ans d'uns reportadors (396-401) que l'escoltaven, i feren resums dels sermons, els textos actuals (400), en els quals veu «una certa pressa i descurança» (399), tot i que, acceptant l'observació de Joan Fuster, en veu més en els *Sermons* i menys en la *Quaresma*, sotmesa a ulterior reelaboració. El tema de l'estructura ocupa les pàgines 401-414: guiat per Francesc Eiximenis veu les tres parts del sermó: la 'introducció' que seria una presentació del sentit global de la prèdica; la 'introducció thematis' que proporcionaria una primera idea de la doctrina; i la 'divisió thematis', proposta de divisió en parts i explicació de cada una; en la divisió hauria cercat fórmules d'homoiotelèton a fi d'assegurar-ne el fixament en la memòria dels oients. Aquesta exposició teòrica és aplicada a l'anàlisi de tres sermons (405-413). Mestre Vicent cercava de connectar amb l'auditori (413-414) i a partir d'ací són presentats els recursos oratoris amb els corresponents exemples: gesticulació (414), diàlegs (415), l'onomatopeia de sorolls i brogits (416), el to popular i la popularització d'escenes bíbliques (419), les semblances (422) i els exemples (427); les característiques de la prosa vicentina ressalten més comparades amb la de Bernat Metge en l'anècdota comuna de la mare sentenciada a morir de fam (429): hi transparien dos móns diferents; del seu, el del «pas del segle XIV al XV», els *Sermons* són plens d'anècdotes (430-433), però sobretot de descripcions i invectives contra la relaxació moral (433-438); el fet que els filòsofs pagans tornessin de moda era per a ell un nou signe del decaïment cristià (438-439). Però malgrat llur to sever, no manquen en els *Sermons* tocs de tendresa (140). Al final, l'autor insisteix en les diferències redaccionals de textos paral·lels (441-442) i en llur llenguatge plàstic, espontani i ben viu i popular, on, però, qualche vegada s'esmunyen paraules de llengües estrangeres (443-444). Diguem per acabar que les afirmacions d'aquestes pàgines són abundantment confirmades amb fragments textuais del sant i amb abundants il·lustracions.

L'article, que en nota afegida el 1967 al seu estudi, Joan Fuster qualificava d'«esforç intel·ligent, habilíssim, per puntualitzar el dia i el lloc en què foren pronunciats cinquanta-un dels sermons editats per Sanchis Sivera»,⁷⁶ parteix de l'observació que, mentre la *Quaresma de 1413* és perfectament datada i localitzada, els *Sermons* dels dos primers volums no ho són;⁷⁷ el camí d'arribar-hi parteix de dos pressupòsits: llur datació permetrà llur localització; i cinquanta-un dels cinquanta-cinc sermons d'aquells dos volums formarien un conjunt homogeni a l'interior d'un any litúrgic.⁷⁸ La col·locació dins una anyada eclesiàstica no tindria cap dificultat, car es tractaria de sermons predicats entre un dimecres vigília de l'Ascensió i un dimarts següent al diumenge VI ,post Trinitatem' (o VII ,post Pentecosten');⁷⁹ tampoc, ateses les indicacions fornides pels mateixos textos, no en tindria la precisió de l'any: el 1416;⁸⁰ i com que totes les fonts documentals, des del procés de canonització fet a Tolosa de Llenguadoc fins a les modernes investigacions en fons arxivístics d'Occitània, coincideixen a localitzar mestre Vicent en les dites contrada i dates, l'autor ens condueix per les successives poblacions, denominades per llur nom occità, on haurien estat predicats els sermons d'aquella sèrie: Castras (Castres), Albi, Galhac, Cordes, Laguepia (La Guepie), Najac, Vilafranca de Roergue, Rodés, Sauvaterra, Sant Africa i Milhau, i resumeix les pàgines anteriors en el calendari dels mesos de juny i juliol del 1416.⁸¹ Les darreres pàgines recorden que la utilització del català o valencià a Occitània no devia ésser aleshores cap dificultat insalvable per a la comprensió dels sermons.⁸²

Els tres volums de textos vicentins publicats per Josep Sanchis Sivera entre el 1927 i el 1934 donarien un darrer fruit exclusiu d'ells el 1967 en l'estudi que Vincent Almazan dedicà als ,eximplis' vicentins.⁸³ Ell presenta

76. *L'oratòria...* (citada en la nota 65), 36, nota 23a.

77. *Fecha y localización de algunos sermones de San Vicente Ferrer*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», XXX (1963-1964), 151-168.

78. *Ibid.*, 152-153.

79. *Ibid.*, 157: aquesta és la conclusió, a la qual el prof. de Riquer arriba després d'haver considerat en detall el seguici dels cinquanta-un sermons esmentats: «Es evidente, pues, que nos encontramos frente a una serie de sermones que fueron predicados sucesivamente, desde la Vigilia de la Ascensión hasta el martes siguiente a la *Dominica VI post Trinitatem* (que corresponde al Domingo séptimo després de Pentecostés)».

80. *Ibid.*, 159: «Podemos dar por seguro, pues, que los sermones I a LI... fueron predicados... entre el 17 de mayo (vigilia de la Ascensión) y el 28 de julio del año 1416».

81. *Ibid.*, 160-161; aquesta darrera pàgina conté el calendari.

82. *Ibid.*, 166-168.

83. Vincent ALMAZAN, *L'exemplum chez Vincent Ferrer*, dins «Romanische Forschungen», 79 (1967), 288-332. Aquest seria el darrer fruit en el sentit que en endavant, gràcies a la publicació dels següents volums de *Sermons* i a l'aportació de nous manuscrits i textos, la base per a l'estudi de les prèdiques de mestre Vicent Ferrer ja no es trobaria limitada a aquells tres llibres. Uns quants anys més tard, els ,exempla' vicentins serien objecte de la tesi doctoral de Zacarías PRIETO HERNÁNDEZ, *El «exemplum» en los sermones de san*

mestre Vicent com a hereu i culminació de dues tradicions: la dominicana (289-291) i la catalana (293-297), en unes pàgines que són alhora informació bibliogràfica; l'objectiu de l'estudi seria el de «...nous occuper uniquement de l',exemplum' dans ses sermons catalans qui constituent le meilleur témoignage du catalan parlé au XIV siècle» (297), a base de cent-setze sermons publicats fins aleshores i dels fragments de Chabàs (298, notes 42 i 43). L'estudi pròpiament dit comença recordant els mots amb què sant Vicent designa les comparacions: ,eximpli' seria nom genèric; ,miracle' narració d'un fet meravellós considerat històric; ,semblança' narració d'un fet suposat o inventat (300); es fixa tot seguit en l'estructura de la ,semblança', constituïda per tres o quatre elements, que pel seu caràcter fictici sol començar amb el condicional ,si' (300-304); segueix l'anàlisi de l',eximpli-miracle': es tracta de narracions de procedència i naturalesa diversa, agrupades per J. Th. Welter en dotze categories (305-306), de cada una de les quals hi ha mostra en els sermons vicentins (310-316); els cent vuitanta-tres fragments aplegats per l'autor, que poden tenir redaccions diverses en *Sermons* i *Quaresma* (308: diàleg de l'hermità i el cap de mort), són ací inventariats, seguint la catalogació de Welter (318-332).

La darrera aportació d'aquesta etapa és de bibliografia vicentina general.⁸⁴ Hom hi pot trobar una llista alfabètica de les poblacions que conserven textos manuscrits de mestre Vicent, dins la qual no manquen les que conserven manuscrits de sermons; l'autor s'hi limità a transcriure les línies o paràgrafs que trobà en els corresponents catàlegs de manuscrits, sempre puntualment consignats. Cal, però, cerciorar-se cas per cas de l'autenticitat ferreriana dels textos que li són atribuïts.

LA REPRESA

Abans d'encetar aquesta darrera secció del present butlletí bibliogràfic crec que he de prevenir el possible lector sobre aquest detall: fins ara he seguit amb una certa fidelitat la successió cronològica i he anat presentant els estudis i aportacions entorn els sermons de sant Vicent Ferrer deixant-

Vicente Ferrer, presentada en dos volums a Madrid, Universidad Nacional de Educación a Distancia 1989; no em consta que hagi estat publicada.

84. Laureano ROBLES, *Escritores dominicos de la Corona de Aragón. Siglos XIII-XV*, Salamanca, Calatrava 1972, 304 pp., publicat inicialment dins «Repertorio de Historia de las Ciencias Eclesiásticas en España», III (1971), 11-177. L'edició separada no és mera reimpressió de l'article, car fou afegida a aquest la bibliografia, almenys en el cas que ens ocupa. La secció dedicada a sant Vicent Ferrer ocupa les pàgines 192-229, les 215-229 de les quals són per a la bibliografia, que completa la publicada el 1956, sense, però, omplir els buits cridaners, que hem assenyalat en la seva primera redacció per a *Biografía...* (citada en la nota 70).

me guiar pel seguici dels anys. En el present apartat em sembla que l'exposició resultarà més clara si en primer lloc informo sobre allò que deu ésser el fet bàsic d'aquesta darrera trentena d'anys del segle: el del més que considerable enriquiment de la mateixa base dels sermons gràcies en primer lloc al coronament de l'edició iniciada abans de la guerra civil del 1936 per Josep Sanchis i Sivera i després al descobriment de nous manuscrits, que han enriquit considerablement la base mateixa de l'estudi dels sermons i amb ella el coneixement d'etapes de la trajectòria apostòlica de mestre Vicent tant en la Corona de Castella com en els Països Catalans; aquesta és, si no m'erro, la gran aportació dels anys posteriors al 1970, i l'exposició d'aquestes noves aportacions textuals constituirà la primera part del present apartat, i seguirà l'ordre cronològic de les edicions, agrupant, però, les relatives a un mateix manuscrit; és a dir, quan la cronologia ens haurà conduït a una primera publicació entorn un manuscrit, aquesta serà immediatament seguida per les altres, ara, però, prescindint de la seqüència cronològica. La segona part s'ocuparà dels estudis dedicats als sermons des de punts de vista els més diversos, estudis que, almenys considerats globalment, constitueixen, quant a l'estudi dels sermons vicentins, una característica no menyspreable de les presents tres darreres dècades del segle XX.

a) Els nous textos

Hi ha dos fets que semblen introduir entorn el 1970 una represa en l'estudi dels sermons de sant Vicent Ferrer, ambdós consistents en la reedició dels volums anteriors al 1936. Precediren els dos volums de *Sermons*, reproduïts en forma de facsímil el 1971, sense cap explicació editorial; només en la coberta exterior l'any d'edició, 1932, era seguit pel de la reedició, 1971, entre parèntesi; en la portada interior, res no havia canviat, tant en la de la col·lecció com en la del volum. Dos anys després seguiria la *Quaresma del 1413*; aquesta sí que era una nova edició,⁸⁵ car en aquest cas era nou tot allò que acompanyava el text vicentí: el lloc d'edició i l'editorial, l'estudi introductor, la impressió i divisió en dos volums independents i el glossari de mots al final del volum segon.

En l'estudi introductor, Manuel Sanchis Guarnier, segueix pautes que no siguin confusibles amb les del seu oncle en l'edició del 1927. La introducció del 1973 entra en matèria amb el començament de les intervencions públiques de mestre Vicent en les bandositats ciutadanes de València entorn el 1380 i en el problema del reconeixement d'un papa (per a ell el

85. Sant Vicent FERRER, *Sermons de quaresma*. I. Estudi preliminar de M. SANCHIS GUARNER (Clàssics Albatros, 3), València, Albatros Edicions 1973, 196 pp. Sant Vicent FERRER, *Sermons de quaresma*. II (Clàssics Albatros, 4), València, Albatros Edicions 1973, 208 pp.

d'Avinyó) amb motiu del Cisma d'Occident (8-11); aquesta connexió el conduiria a viure a Avinyó fins al 1399, d'on isqué per dedicar-se a la itinerància apostòlica, la qual, pels imprevistos del Cisma, el retornà a Catalunya i a València els anys 1409-1410 (13-15). El Compromís de Casp revifaria les bandositats, contra les quals mestre Vicent predicà a València la *Quaresma de 1413* (15-17); els sermons no són altra cosa que 'reportationes', conservades en els manuscrits de València (informa que finalment serà represa l'edició de Morella i dona una primera notícia de la troballa de nous sermons en el manuscrit de Barcelona, BC 477 (18-22); en el tema de l'estructura i en el dels eximplis i semblances, ressonen en aquestes les pàgines de Martí de Riquer i de Vincent Almazan (23-27); en els *Sermons* predomina la claredat d'exposició amb un registre de llengua comuna i popular, allunyada dels corrents humanistes contemporanis (28-29), i en la qual són integrades interjeccions, imperatius, diminutius, trets dialectals de català occidental de Lleida i del Maestrat, reiteracions i vulgarismes, i apocalíptica; els cultismes són reservats a les divisions rimades (30-32). Les darreres pàgines reporten alguns fragments que expressen la tradició valenciana del do de llengües. La bibliografia era posada al dia (36-38).

Acabem de llegir que, en parlar de manuscrits amb sermons catalans de sant Vicent Ferrer, Manuel Sanchis Guarnier es referia a un manuscrit fins aleshores no esmentat, el de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 477,⁸⁶ n'havia tingut coneixement tant de forma directa per les informacions donades personalment com a través d'un article publicat a «Las Provincias» de València, que cita en la bibliografia.⁸⁷

En realitat, els 'nous' manuscrits vicentins eren no un, sinó dos, ambdós de la Biblioteca de Catalunya i consecutius, els 476 i 477; si la memòria no em falla, la identificació de sermons en aquells volums degué tenir lloc en els darrers mesos del 1972 i els primers del 1973, i han estat, almenys per part meua, objecte de quatre treballs de recerca. El primer, gairebé immediat, donava notícia global del nou manuscrit, fitxa de cada un dels sermons i desplegava les proves de l'atribució d'aquests a sant Vicent Ferrer,⁸⁸ el

86. *Ibid.*, I, 21-22.

87. Josep PERARNAU, *San Vicente Ferrer en su último viaje de Valencia a Barcelona*, dins «Las Provincias», 29 abril 1973. Ací he de precisar que, obligat pel curs de les publicacions relatives a sermons de sant Vicent Ferrer, a fer referència a treballs meus, intentaré almenys (i espero que ho aconseguiré) d'ésser absolutament objectiu i d'abstenir-me de qualsevol valoració.

88. *Sermons de sant Vicent Ferrer al ms. 477 de la Biblioteca de Catalunya*, lliurat i acceptat per a publicació dins el «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», encara espera, i atesa la situació de letàrgia del dit butlletí, potser és millor de no fer-se il·lusions que arribi a veure-hi la llum. Les raons de l'atribució a mestre Vicent eren: a) la coincidència amb textos dels manuscrits valencians; b) la figura de l'autor només encaixava amb la de mestre Vicent; i c) ell mateix s'anomenava en un d'ells.

segon, confirmava l'atribució amb dues observacions: la insistència a justificar la sentència de Casp encaixava amb mestre Vicent; i les repetides referències a d'altres sermons seus, tant en general com en particular, col·locava aquelles peces en la cadena de les prèdiques vicentines;⁸⁹ aquesta darrera observació incidia en un tema important en l'estudi dels sermons: el de la possibilitat, dificultat o impossibilitat, segons els casos, de reconstruir no ja tota la cadena de les predicacions del sant, sinó també de cada un dels seus sectors, és a dir, el problema de les sèries de prèdiques més o menys compactes en llur seqüència topogràfica i cronològica, i aplicava aquestes observacions a certes parts del volum ms. d'Avinyó, aleshores Musée Calvet, ara Bibliothèque Municipale, 610.⁹⁰ La darrera part de l'article, aprofitant que ambdós manuscrits reportaven el sermó del diumenge VIII 'post Trinitatem' predicat a Barcelona el 13 d'agost del 1413, en donava els textos complets en paral·lel, on hom podia veure allò que havia estat refusat en la redacció del sermó ara avinyonès: les explicacions relatives a l'anticrist i la defensa dels disciplinants.⁹¹ Al final em preguntava si les diferències entre els dos textos eren només de variant o responien a dues fonts diverses, aportava elements de judici i, sense atrevir-me a donar-hi resposta, allò que sí em semblava segur és que «el problema de la transmissió literaria de los sermones vicentinos no consiste únicamente en la 'redacción tolosana' a la que lo reducía Brettle: por el contrario, hay que estudiar cada manuscrito y hasta cada sección de manuscrito».⁹²

En l'estudi acabat de resumir també anunciava el projecte, acceptat pel senyor Josep M. de Casacuberta, de publicar els nous sermons catalans dins la col·lecció «Els Nostres Clàssics» (626, nota 38); els darrers anys i la mort de l'enyorat senyor Casacuberta, d'una banda, i el naixement d'«Arxiu de Textos Catalans Antics» de l'altra, menaren el projecte per altres camins.

Article, doncs, i llibre anunciats en l'article acabat de resumir confluirien en *La compilació de sermons de sant Vicent Ferrer, de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 477. Apèndix primer: text de nou sermons inèdits; apèndix segon: quatre versions del sermó de l'Ascensió*;⁹³ hi ha una descripció codicològica de la materialitat del volum (214-216), dins la qual segueix l'inventari de tots

89. *Sermones de Sant Vicent Ferrer en los manuscritos de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 477, y Avignon, Musée Calvet, 610*, dins «Escritos del Vedat», 611-646, en particular 612-616.

90. *Ibid.*, 617-624.

91. *Ibid.*, 626-642, en particular 633-635 i 638-639; les altres diferències són indicades en les pàgines finals: 642-643.

92. *Ibid.*, 642-645; més encara, em preguntava si en les diverses redaccions no s'hi manifestaria la tensió entre l'orde dominicà, sobretot el de les províncies de Provença i França, i la companyia de mestre Vicent.

93. Publicat dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», IV (1985), 212-402.

els textos,⁹⁴ agrupats en sis blocs, entre els quals hi ha cinquanta-vuit sermons de mestre Vicent, que omplen els folis 2-142r (217-239), la còpia dels quals és datable l'any 1433 (239-240). Quant a llur procedència, resulta clar que els trenta-dos primers sermons del volum de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, pertanyen a la sèrie de viatge del 1413 entre València i Barcelona, que encara conservava la seqüència cronològica real barrejant sermons 'de tempore' i 'de sanctis', «sèrie que arribà al copista sense ni tan sols acabar d'ésser traduïda en llatí, car alguns dels sermons són en català. Els títols, tan precisos, datant i localitzant la peça, i la conservació de paràgrafs que després serien expurgats... demostren la qualitat de tals textos.»⁹⁵ Algun altre hauria arribat com a espars i hauria estat integrat en un recull o sermonari del temps posterior a Pasqua i a Pentecosta constituït pels sermons dels diumenges i d'algunes festes anyals, de precepte o de particular interès per al compilador. Eren publicats nou sermons que en aquell moment tenia la impressió que no en repetien d'anteriors, quatre dels predicats a Tortosa i tres dels pronunciats a Barcelona, més dos de datació i localització incerta.⁹⁶ L'apèndix segon presentava en quatre columnes sinòptiques quatre textos o versions del mateix sermó, el de l'Ascensió, *Videntibus illis, elevatus est*: les versions eren: la d'un manuscrit vicentí de València, publicat en el primer volum de *Sermons*; el del ms. 477 de Barcelona, BC, ff. 22-24; el de Pamplona, Biblioteca de la Catedral, ms. 46, ff. 14-17; i el de l'edició Berthier, Lió 1528 (328-361). Cloïa l'estudi la taula de tots els mots dels sermons catalans (362-402). Ha d'ésser considerat simple complement la publicació uns quants anys més tard del sermó

94. Cal una precisió. L'atenció als textos de mestre Vicent em féu adonar que no se'ls podien aplicar les fórmules normals d'identificar textos manuscrits, a base de títol (si existeix), d'incipit i d'èpilog, perquè un gran percentatge dels incipits o són idèntics o molt semblants i, doncs, no identifiquen res; també vaig adonar-me que allò que realment identifica un sermó ferreríà és el nucli que divideix el cos del sermó; després vaig trobar que Josep Sanchis Sivera havia feta la mateixa constatació en l'inventari dels sermons del manuscrit 610 d'Avinyó dins el seu *Un códice...* (cf. nota 44); vaig reintroduir la fórmula en aquestes pàgines i després Adolfo Robles anà pel mateix camí en el llibre del qual parlaré a continuació.

95. *Compilació...*, 241.

96. *Ibid.*, 246-326; en aquell moment, els dubtes que tenia entorn els tres darrers, els de Pentecosta (285-386), dubtes que s'esvaïren en constatar que els nuclis divisors eren els dels sermons vicentins, a hores d'ara s'han tornat a enfortir, d'una banda, perquè, fora dels esquemes estudiats i en part publicats en aquest volum, no m'atreviria a dir (tampoc a negar-ho) que hi hagi ni tan sols que hi hagi hagut sermons sencers escrits o dictats per mestre Vicent en la seva totalitat després del 1399; i perquè, en conseqüència, he de dubtar que aquell 'per me' del títol del darrer (*Sermo per me factus in Sede Dertusensi...*, 315), es pugui identificar amb mestre Vicent Ferrer. Caldrà estudiar-ho amb més deteniment.

explicant el Parenostre, col·locat, tot i ésser-hi completament aliè, al bell mig d'aquella sèrie de viatge.⁹⁷

Aquell hivern entre el 1972 i el 1973 no sols foren identificats a la Biblioteca de Catalunya els textos vicentins del ms. 477, ans també alguns del precedent, el mss. 476; ja han estat publicats.⁹⁸ Les primeres pàgines d'aquesta publicació contenen la descripció de la materialitat del volum, clarament factici, constituït per quatre parts inicialment independents, formant unitat només per l'enquadernació única; els sermons vicentins es troben en els blocs segon i terç, ff. 112-123 i 124-153.⁹⁹ Cap d'ells no porta atribució a mestre Vicent ni l'encapçalament primitiu, i són acompanyats per d'altres copiats en els mateixos plec que formen els dos blocs indicats: es presentava, doncs, el problema de la criteriologia, que permetés d'atribuir només per criteris interns, amb coneixement de causa i si fos possible amb certesa, un sermó a sant Vicent Ferrer. No havent trobat que ningú hagués tractat el tema, em calgué aventurar-me; aleshores em semblà que els criteris esmentats es podien reduir a la continuïtat entre un sermó no identificat i els ja coneguts com a autèntics i que aquesta podia tenir cinc graus, de força demostrativa decreixent fins a ésser purament indicativa: la pertinença a una sèrie; la fraternitat amb un sermó autèntic; l'estructura específicament vicentina; la doctrina, i finalment l'ús d'exemples.¹⁰⁰ Seguia l'aplicació d'aquests criteris als sermons dels dos blocs centrals del ms. 476, amb el resultat de considerar certament autèntics quatre dels mateixos i dubtosos els dos restants (133-140); venien observacions sobre les diferències i graduacions redaccionals fetes a base dels quatre nous, però aplicables al conjunt dels sermons vicentins (140-154); d'altres sobre els exemples (154-159); i sobre l'existència d'una línia de transmissió textual dels sermons de sant Vicent Ferrer constituïda no pas per grans sèries i aplecs en volums sòlids, ans per sermons escadussers transmesos en pobres quaderns de pocs folis de paper (159-163). Seguia la transcripció dels quatre considerats autèntics, completada amb la corresponent taula de mots;¹⁰¹ després,

97. Josep PERARNAU I ESPELT, *Sermó inèdit de sant Vicent Ferrer explicant el Pare Nostre (Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms 477)*, dins «Revista Catalana de Teologia, XIV (1989 = *In medio Ecclesiae*. Miscel·lània en homenatge al prof. Dr. Isidre Gomà Civit), 527-540. Sembla que fou introduït ací a partir de la sèrie de viatge de Castella, tal com hom pot veure en CATEDRA, 355-365.

98. Josep PERARNAU I ESPELT, *Els quatre sermons catalans de sant Vicent Ferrer en el manuscrit 476 de la Biblioteca de Catalunya*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XV (1996), 109-340.

99. *Ibid.*, 119-122.

100. *Ibid.*, 125-133.

101. *Ibid.*, 165-260 i 261-294, respectivament. Els textos editats són: el del terç diuenge de quaresma (165-174); un sermó de la mort, segurament predicat algun dilluns (174-183); un de pertanyent a la tercera setmana després d'Epifania (183-198); i el del diu-

els dos textos segurament no autèntics;¹⁰² tenint present que, sobretot després de l'entrada de la dinastia Trastámara, l'estada i sermó(ns) de mestre Vicent en una població incidia en l'elaboració d'ordinacions de comportament col·lectiu rígid en certs punts que ell considerava necessitats de reforma, se n'ha publicat una mostra, la que s'havia d'aplicar a Mallorca.¹⁰³

«Amb el present volum, després d'una interrupció de quaranta anys, és continuada la publicació dels *Sermons* de sant Vicent Ferrer segons el sermoneari de l'Arxiu de la Catedral de València»; amb aquestes paraules col·locades al llindar del volum terç, Gret Schib podia anunciar, finalment, la continuïtat de l'edició iniciada per Josep Sanchis Sivera i presentar el seu compromís de dur-la a terme; ¹⁰⁴ aquell volum tercer portava els sermons de la Seu de València, publicats en la mateixa sèrie, del LVI al XCI; i, encara que aparentment les característiques editorials eren les mateixes, en realitat presentaven una millora, la d'unes pàgines no numerades, al final del volum, que porta el títol d'*Aparat de correccions i d'observacions*. Amb les mateixes característiques anaren seguint en el termini de pocs anys els volums quart

---

menge IV després de Pasqua (199-260); entorn del darrer cal remarcar que, essent una de les millors i més completes transcripcions catalanes d'un sermó de sant Vicent Ferrer conegudes fins ara, localitzable i datable a Tamarit de Llitera el 6 de maig del 1414, ha estat ocasió per a comparar-lo amb el seu bessó, el predicat a Onda la mateixa setmana quarta de pasqua del 1413, existent en el ms. 477, de Barcelona, BC, ff. 18-20: *Sermo factus in eodem loco de Onda, feria quarta post dominicam, 'Si oblitus', XXIII, et est secundus sermo*; el paral·lelisme dels dos textos, publicats en columnes encarades, és tan demostratiu de les diferències entre les diverses redaccions de sermons, que necessàriament hom haurà de tenir en compte com a 'princeps analogatum' el del ms. 476, si mai emprèn l'estudi de les transmissions textuals dels sermons de mestre Vicent.

Quant a les pàgines dedicades als exemples (154-156), crec que cal esmentar, car altrament passarien desapercbedes, les que parlen del mateix tema en relació als sermons vicentins de Fribourg, Cordeliers, ms. 62., en Ernst TREMP, *Ein noch nicht gehobener Schatz. Die Exemplosammlungen der Freiburger Franziskanerbibliothek*, dins *Zur geistigen Welt der Franziskaner in 14. und 15. Jahrhundert. Die Bibliothek des Franziskanerklosters in Freiburg/Schweiz*. «Akten der Tagung des Mediävistischen Instituts der Universität Freiburg vom 15. Oktober 1993», (Scrinium Friburgense, 6), Freiburg/Schweiz, Universitätsverlag 1995, 111-131, en particular 120-122, i tot l'*Anhang. Exempla in den Fastenpredigten des Vinzenz Ferrers*, 125-131.

102. Els dos textos que no em semblen presentar mostres d'autenticitat ferreriana són tots dos del Divendres Sant, un sermó complet (295-310) i una introducció, finalitzada amb el suggeriment «recita passionem» (310-315); també aquests eren completats amb la pròpia taula de mots (316-330), després de la qual hi havia la de llocs bíblics citats tant en els autèntics com en els que no ho són (331-335).

103. *Ordinacions fetes sobre jurar, sobre joc de daus i de naips i sobre fembres públiques i altres coses*, datades el 10 de juny del 1413, conservades a Palma de Mallorca, Arxiu del Regne de Mallorca, *Arxiu Històric*, reg. 442 (336-340).

104. Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum III a cura de Gret SCHIB (Els Nostres Clàssics, B, 6), Barcelona, Editorial Barcino 1975, 318 pp.; la frase és la inicial de l'*Advertiment* que encapçala el dit volum (7).

i cinquè de la sèrie; en el quart, els sermons passaven del XCII al CXLIII, i en el cinquè del CXLIV al CLXXX.¹⁰⁵ El sisè i darrer tenia característiques particulars: primerament era dedicat a la memòria de Josep M. de Casacuberta, traspassat en l'entremig; en segon lloc, completava l'edició dels sermons conservats en els tres manuscrits existents en la Seu de València després del 1939, portant-los del número CLXXXI al CCVII; i, sobretot, hi eren publicats els sermons salvats en transcripcions realitzades per Sanchis Sivera de l'antic manuscrit 279 de la mateixa Seu, perdut durant la guerra civil del 1936-1939, del qual ja coneixem una reconstrucció, que els editors tenien a les mans en la còpia destinada a la publicació dins el «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», però que mai no citen;¹⁰⁶ eren, sencers o fragmentaris, catorze textos dels cinquanta-quatre que tenia aquell volum;¹⁰⁷ s'hi afegiren, a tall d'apèndix, els dos que Sanchis Sivera havia publicat l'any 1926 en el «Boletín de la Real Academia de la Historia», i així sumaren en total setze sermons;¹⁰⁸ els perduts, són, doncs, trenta-vuit. Val a dir, però, que no són completament perduts (i aquesta és una falla de l'edició), car fragments d'aquell volum havien estat publicats tant per Roc Chabàs com per Henri-Dominique Fages, fragments que es troben puntualment indicats en la meua reconstrucció,¹⁰⁹ però que no sols no han estat aplegats en la part d'aquest volum sisè, ans encara no hi són ni esmentats; és de doldre que una ocasió com aquella no fos aprofitada per a aplegar tots aquells fragments del volum perdut, esparsos en punts diversos; el lector pot veure en les pàgines acabades de citar que de gairebé tots els sermons s'ha salvat algun fragment. Acabem, però, la informació entorn aquells quatre volums darrers de *Sermons* publicats en la col·lecció "Els Nostres Clàssics", assenyalant que el darrer, després de l'*Aparat de correccions i d'observacions*, aquesta vegada numerat (261-262), té un *Índex de concordances*, que assenjala l'equivalència dels textos publicats en els volums III-VI amb els corresponents volum i folis dels manuscrits valencians (263-267).

Complement del seu treball d'edició, aquells mateixos anys l'autora dedicava als sermons un article de presentació general¹¹⁰ i al cap de poc un

105. Sant Vicent FERRER, *Sermons*. Volum IV a cura de Gret SCHIB (Els Nostres Clàssics, B, 7), Barcelona, Editorial Barcino 1977, 310 pp.; *Sermons*. Volum V a cura de Gret SCHIB (Els Nostres Clàssics, B, 8), Barcelona, Editorial Barcino 1984, 260 pp.

106. Cf. *L'antic mss. 279...* (citat en la nota 61).

107. *Ibid.*, 33-37.

108. Vegeu nota 41.

109. *L'antic mss. 279...* (citat en la nota 61), 33-37. Sobre aquest volum VI i darrer dels *Sermons*, vegeu la recensió publicada en aquest anuari, X (1991), 404-406.

110. Gret SCHIB, *Els sermons de sant Vicent Ferrer*, dins «Actes del Tercer Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes celebrat a Cambridge del 9 al 14 d'abril del 1973», Oxford, The Dolphin Book 1976, 325-336, presentava la seva visió de conjunt sobre

recull de naturalesa filològica que, evitant la presentació de tots els mots utilitzats en els *Sermons* de la Seu de València, a base de la *Quaresma* i dels tres primers volums de *Sermons* oferiria com a aportació bàsica un vocabulari alfabètic limitat a sis classes de mots: arcaïsmes; mots típics del País Valencià; mots del català occidental; mots desapareguts de València, però conservats a Catalunya; innovacions que després s'afermaren en la llengua; mots documentats en mestre Vicent en data anterior a l'assignada fins ara; els mots inclosos en aquests sis conceptes són disposats en vocabulari únic i alfabètic, després de cada un dels quals consten llur definició i el context en el qual es troben.¹¹¹

El 1994 ens arribava de Castella la gran aportació del prof. Pedro M. Cátedra García:¹¹² el seu nucli és constituït pel manuscrit 294 de Madrid, Real Academia Española, que conté el text de trenta-tres sermons i dos altres textos. Ací he de fer la salvetat que, si no m'erro, tant com l'interès del prof. Cátedra va del text dels sermons a l'acte de la predicació, el del present butlletí bibliogràfic es limita als sermons i, encara més, a la materialitat de llurs textos; és, doncs, possible que certs aspectes molt importants en el llibre del prof. Cátedra, no siguin suficientment subratllats en les línies següents.

El primer capítol recorda el fet de la campanya de predicació de mestre Vicent per Castella els anys 1411-1412 i les seves possibles raons (11-26); el segon descriu les fonts que han conservat part dels sermons pronunciats

---

el treball reemprès en els manuscrits catalans coneguts, i donava notícia del de Barcelona, BC 477, recentment descobert. La traducció llatina hauria matat la vivesa dels textos (327-329), però la vivesa no és pas sempre uniforme en els catalans (333). Martí de Riquer havia intentat de localitzar i datar els dels dos primers volums: ella creu que els de l'actual ms. 278 serien del 1412 predicats entre l'Aragó i València; i els del ms. perdut [conegut per l'*Antic manuscrit 279...*, cf. nota 61?] serien de València 1412 i Saragossa 1414 (335-336); «...els sermons valencians... no representen el testimoniatge d'un sol viatge del sant, sinó que, igual que el text llatí, són una reelaboració de notes estenogràfiques preses per uns oients durant alguns anys» (336).

111. Gret SCHIB, *Vocabulari de sant Vicent Ferrer*. Pròleg de Germà COLON (Fundació Salvador Vives Casajuana, L), Barcelona, Rafael Dalmau editor 1977, 17-157; aquesta part bàsica del llibre era completada amb un comentari de la mateixa autora al vocabulari precedent (159-229); una tercera part, intitulada *Secció orgànica*, agrupava de forma temàtica els lexemes de les dues seccions primeres (231-237; serà una mostra d'humor el fet de col·locar (235) un bací entre els instruments de música, potser pel dring d'una moneda en caure-hi?); la quarta aplega onomatopeïes, exclamacions i frases fetes (239-248), la cinquena els diminutius (249-253) i la sisena els sinònims (255-265); és de doldre que el treball del llibre no s'hagués basat damunt tots els sermons vicentins a l'abast.

112. *Sermón, sociedad y literatura en la Edad Media. San Vicente Ferrer en Castilla (1411-1412)*. Estudio bibliográfico, literario y edición de los textos inéditos (Estudios de Historia), [Salamanca?], Junta de Castilla y León 1994, 714 pp. Aquest volum fou objecte de recensió escrita pel signant d'aquestes línies en les pàgines del present anuari, XIV (1995), 354-358, a la qual em permeto de remetre el possible lector.

en aquell itinerari i són els manuscrits següents: Madrid, Real Academia Española, ms. 294; el de València, Col·legi del Patriarca; Oviedo, BU, ms. 444; i Escorial, M.II.6, i Madrid, BN, 4283, ultra les edicions castelleses del segle XVI dels *Sermones de sancto Vicente Ferrer, en los quales avisa contra los engannos de los dos Anticristos...* (27-81). El capítol tercer, en la línia d'estudis sobre sermons realitzats en llocs diversos d'Europa, esbrina les catorze possibilitats de coexistència o relació en el sermó entre oralitat i escriptura o entre el sermó pronunciat i l'escrit, segons que només hi hagi intervingut el predicador o també d'altres: I. sermó escrit per a ésser llegit, però mai no predicat; II. escrit esquemàtic destinat a la predicació; III. sermó complet escrit per l'autor a partir d'esquema; IV. sermó predicat a partir d'esquema i completat per altri en forma de 'reportatio'; V. aplec de 'reportationes' convertides en sèrie amb intervenció del predicador; VI. traducció de les 'reportationes' al llatí; VII. 'reportatio' mixta de llatí i romanç; VIII. 'reportationes' en romanç; IX. realitzades per un religiós; X. o realitzades per un laic; XI. reelaboració regularitzadora de les 'reportationes' (per exemple, la dels dominicans de Tolosa de Llenguadoc, o la de l'edició Rocabertí); XII. traducció al romanç de la reelaboració anterior; XIII. afegitons d'adaptació i ampliació de la 'reportatio' traduïda al romanç; XIV. i àdhuc amb retrotraducció al romanç del text llatí de la 'reportatio'.¹¹³ Després d'algunes consideracions generals, immediatament aplica la teoria a les seves fonts: el manuscrit valencià del Col·legi del Patriarca seria un treball realitzat amb la vista posada en una refundició de tot un cicle «dando lugar a una colección regularizada (tipo 5)». ¹¹⁴ La *Relación a Fernando de Antequera* d'Oviedo, BU 444, és, d'una banda, per una de les seves expressions, «el reconocimiento de que el discurso oral del sermón es otra cosa distinta de su puesta por escrito», i de l'altra es col·loca fora de les catorze hipòtesis acabades d'esmentar, car no és tant informació dels sermons en ells mateixos com d'allò que l'informant sap que pot interessar a

---

El llibre constituïa l'estació d'arribada d'un trajecte durant el qual l'autor havia anat oferint resultats parcials del seu estudi, esmentats en la bibliografia final del llibre (680-681), d'entre els quals destaquen: *La predicación castellana de san Vicente Ferrer*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», XXXIX (1983-1984), 235-309 (cf. ATCA, V (1986), 344-346); *Los sermones atribuidos a Pedro Marín. Van añadidas algunas noticias sobre la predicación castellana de san Vicente Ferrer* (Textos recuperados, 1), Salamanca, Universidad 1991; i *Los exempla de los sermones castellanos de San Vicente Ferrer*, dins *Ex libris. Homenaje al Profesor José Fradejas Lebrero*, Madrid, UNED 1993, 59-94, pàgines que haurien passat a les 195-219 del volum del 1994. Cercant la completesa de la informació, afegiré que Pedro SÁINZ RODRÍGUEZ, *Antología de la literatura espiritual española. I. Edad Media* (Espirituales Españoles, 28), Madrid, Fundación Universitaria Española 1980, havia publicat el sermó de sant Joan Baptista (563-576).

113. *Sermón, sociedad...* (citat en la nota anterior), 84-89.

114. *Ibid.*, 91-94; la frase pertany a la pàgina 93.

l'infant de Castella; l'informant hauria estat laic i semiprofessional i el seu treball era provisional, urgent i selectiu.¹¹⁵ El conjunt del manuscrit de Madrid, Real Academia Española, ms. 294, «se ha formado por medio de la agrupación de piezas procedentes de ‚reportaciones‘ individuales o de series, que se han ido agrupando al efecto de organizar una colección bastante representativa del pensamiento del santo...».¹¹⁶ En canvi, les edicions castellanques dels *Sermones de sancto Vicente Ferrer...* no sols presenten text divers del conjunt anterior àdhuc quan tot faria suposar que el sermó és idèntic, ans encara «no se basan sobre la misma ‚reportatio‘ y, en último extremo, sobre el mismo sermón predicado en efecto», sense, però, ésser apòcrifs; s'haurien transmès en ambients seglars de tendències espirituals.¹¹⁷ Segueix un capítol que contextualitza cada un dels sermons de l'aplec castellà ara de la Real Academia Española, no sols en comparació amb les altres compilacions de sermons vicentins o amb la doctrina contemporània, ans també, al final, amb la trajectòria geogràfica de la missió apostòlica de mestre Vicent per Castella; i així sabem que aquella trentena de textos no hauria conservat l'ordre cronològic en què foren predicats, ans haurien estat escollits d'entre els predicats des de l'onze de juny del 1411 quan es trobava per terres de Ciudad Real, fins al set de març del 1412, possiblement a Salamanca (168-169); representarien, doncs, com un 10% dels realment predicats en aquelles dates.¹¹⁸ El capítol següent, intítulat *El discurso homilético y sus componentes*,¹¹⁹ comença preguntant-se quina fou la teoria vicentina del sermó i la

115. *Ibid.*, 94-96.

116. *Ibid.*, 96.

117. *Ibid.*, 97-99.

118. *Ibid.*, 111-169. Aquest podria ésser el capítol més exposat a l'envelliment, almenys en alguna de les seves parts; prenem com a mostra el primer dels sermons transcrits en el volum (277-282); és incomplet i, doncs, no indica sota quin tema bíblic fou col·locat; l'autor l'encerta en presentar dues hipòtesis, basades en els coneixements possibles en aquells moments, la que el tema bíblic fos: *Qui non diligit manet in morte*, de I Io III, 14; o *Condemnabunt eum morte*, de Mt XX, 18 (111-114); però mentre ell publicava el llibre, un servidor preparava l'edició d'un dels quatre sermons vicentins de Barcelona, BC 476, un dels quals és absolutament paral·lel al primer dels castellans, tant com aquest permet el paral·lelisme (cf. ATCA XV (1996), 174-183); aquest, però, no és encapçalat per cap dels dos temes bíblics acabats d'esmentar ans amb: *Omnis qui vivit et credit in me*, de Io XI, 26, que, doncs, entra en les hipòtesis almenys amb tantes de possibilitats com els altres dos. De més a més, els manuscrits i edicions que, sota un o altre dels tres temes bíblics, contenen el sermó, són, ultra els assenyalats en les pàgines esmentades, la trífada dels esquemes (Perusa, San Domenico; Vat. lat. 4573 i 7730); Barcelona, BC 476; i Avinyó, BM 610; i quant a les edicions, la ja assenyalada en les pàgines citades del nostre volum XV.

Les dades, doncs, aportades pel prof. Càtedra en aquest capítol són i seguiran essent vàlides, però completables.

119. *Sermón, sociedad...* (citada en la nota 112), 171-222.

troba més aviat minsa,¹²⁰ raó per la qual cerca la resposta en l'anàlisi de quatre dels components del sermó ferrerià: l'esquema, els exemples, les semblances i les aplicacions pràctiques; l'esquema subjacent als sermons és analitzat a base d'un dels ací publicats, el que té per tema «Fiduciam talem habemus ad Deum», tret de *2Cor* III, 4,¹²¹ constantment confrontat amb les indicacions teòriques de Francesc Eiximenis, en l'*Ars praedicandi*; quant als exemples i semblances, en la trentena de textos castellans per ell publicats, l'autor identifica quaranta-set narracions d'exemples, per a cada un dels quals indica significació, situació en els sermons coneguts de mestre Vicent i en altres compilacions medievals d'«exempla»; també assenyala vuitanta-nou semblances i quaranta suggeriments d'aplicació pràctica. El darrer capítol de la introducció exposa «algunos aspectos del impacto vicentino en Castilla», començant per l'«espectáculo religioso» (229) de l'entrada de tota la Companyia en els successius llocs visitats; i segueix amb interessants pàgines d'història literària i doctrinal, on són transcrits freqüents i considerables fragments textuais, manta vegada encarats fins a quatre columnes, que però ens allunyen del text dels sermons, que és el nostre tema.¹²² No cal dir que la segona part del volum, dedicada a l'edició anotada dels trenta-cinc textos castellans, és absolutament benvinguda, enriquidora i insubstituïble per a qualsevol estudi global dels sermons de sant Vicent Ferrer i no cal dir per al de la seva missió a Castella els anys 1411-1412.¹²³

En el seu bell llibre, el prof. Cátedra parla d'altres volums manuscrits de sermons vicentins a León, Colegiata de San Isidoro, i a Valladolid, Biblioteca de Santa Cruz.¹²⁴ No cal dir com l'autor d'aquestes línies espera amb candeletes la o les publicacions que ens posin a l'abast de la mà el contingut d'aquests i d'altres possibles manuscrits vicentins de Castella.

Descobert alguns anys abans per Vicent Pons Alós en l'Arxiu Parroquial d'Aiora un volum manuscrit fins aleshores desconegut de ser-

120. *Ibid.*, 172: «... mermada sustancia teórica...»; i 173: «...magra sustancia para una *Ars praedicandi* de san Vicente Ferrer...».

121. *Ibid.*, 337-348.

122. *Ibid.*, 221-273.

123. *Ibid.*, 275-662; els trenta-tres textos són completats amb el *Traslado de unos sermones que fizo maestro Viçeynte en Toledo en el año... de mill e quatroçientos e honze años...* (665-672).

124. *Sermón, sociedad...* (citat en la nota 112), 167. El llibre del prof. Cátedra ha donat ja un primer fruit en el capítol que José RAMOS DOMINGO, *Retórica - sermón - imagen* (Bibliotheca Salmanticensis. Estudios 191), Salamanca, Publicaciones Universidad Pontificia 1997, 416 pp., ha dedicat als sermons de sant Vicent Ferrer (77-98), tot i que l'interès de l'autor sembla adreçar-se més als tractats de retòrica que als sermons; hom pot veure un resum del dit capítol en la secció tercera de les *Notícies bibliogràfiques* d'aquest volum.

mons de sant Vicent Ferrer, el malaguanyat amic Adolfo Robles Sierra en donava una primera notícia i tast el mateix 1994 en un article,¹²⁵ i un any després posava a disposició pública tots els textos d'aquell manuscrit.¹²⁶ En les pàgines de presentació, Robles Sierra recordava l'empenta actual dels estudis entorn mestre Vicent, certament enriquits pel coneixement del volum d'Aiora, el compilador del qual sembla haver estat molt interessat en predicació vicentina sobre el temps de quaresma, car hi aplegà primer un bloc de catorze sermons, seguit d'un altre de vint-i-un, d'un terç de set, d'un quart de nou i encara d'un darrer de dos, segurament no vicentins, com tampoc no ho seria algun altre del mig del volum (18); globalment, aquells textos són datables entre el març del 1411 a Lorca, i el 3 d'abril de 1414, passant per la Catedral de Mallorca el gener del darrer any. En les pàgines següents de la presentació, l'editor es refereix a la utilització d'esquemes com els de Perusa, a la riquesa en referències concretes (19), als complements al text manuscrit en forma d'anotacions marginals, però també d'equivocacions en referències (20). Quant a aspectes doctrinals, els textos aplegats en aquest volum serien abundosos en doctrina sobre els sagraments i, cosa notable, si recordem valoracions d'altres autors, ja conegudes: «...hay, además, una teología muy desarrollada de la predicación y de la vida del predicador...» (22), tot vertebrat entorn la *Summa theologiae* de sant Tomàs d'Aquino (23); sintetitza en cinc els elements que ell considera indispensables per a la comprensió dels sermons vicentins: 1. Segueixen el cicle litúrgic; 2. utilitzen textos del breviari; 3. relacionats amb l'evangeli del dia; 4. Altra font és l'hagiografia; i 5. i els exegetes bíblics comuns. (23-24). Són conegudes l'estructura del sermó medieval i la del vicentí dins la tradició dominicana, la seva abundant doctrina teològica, la comunicació constant i directa amb els oients, per a la qual serveixen sobretot els ,exempla'(24-25). Adolfo Robles, davant el nou material a les seves mans, es preguntà si era possible avançar vers una edició crítica dels sermons de mestre Vicent Ferrer, ni que fos d'aquells que semblen ,idèntics', i s'hagué de declarar impotent, perquè en la font mateixa, és a dir, en el moment de la ,reportatio' «suelen darse ya pluralidad de copistas como atestigua el Proceso de canonización» (27); per això es decidiria a publicar el text complet del manuscrit d'Aiora, després d'haver donat en les darreres pàgines de la presentació la fitxa dels cinquanta-un

125. *Cuatro sermones inéditos de san Vicente Ferrer*, dins «Escritos del Vedat», XXIV (1994), 311-358; cf. ATCA, XV (1996), 792, núm. 11350.

126. San Vicente FERRER, *Colección de sermones de cuaresma y otros según el manuscrito de Aiora* (Col·lecció Sant Vicent Ferrer), València, Ajuntament 1995, 504 pp.; recensió signada per l'autor d'aquestes línies dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XVI (1997), 519-521.

sermons que hi són copiats,¹²⁷ i constituïen el cos del volum que ens ocupa.¹²⁸

El fet que els encapçalaments dels sermons predicats a Lleida ens permet de conèixer també la data en què cada un fou predicat constitueix una aportació la importància de la qual seria difícil d'avaluar com es mereix; aquella vintena d'encapçalaments allarguen de tres mesos la possibilitat de reconstruir l'itinerari de mestre Vicent; i així, aquest tema, tan indispensable per al coneixement de l'actuació del mestre, ara ens permet de resseguir-lo gairebé dia per dia gran part dels anys 1411-1412 gràcies al manuscrit del Col·legi del Patriarca de València; i, després de la Sentència de Casp, tenim una seqüència pràcticament completa per a tot un any: la *Quaresma del 1413* cobreix els mesos de març i abril; el ms 477 de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, empalma amb el final de la predicació valenciana i ens permet de resseguir el predicador itinerant fins a Barcelona, passant per una estada considerable a Tortosa, i d'acompanyar-lo fins que marxa de Barcelona a Mallorca a darreries d'agost; l'estada i l'itinerari per l'illa de Mallorca ens és desgranada pel ms. 610 de la Bibliothèque Municipale d'Avinyó; i quan li perdem la pista a Mallorca, el manuscrit d'Aiora ens diu que marxà de l'illa i per un camí ara com ara desconegut (per Tarragona? per Tortosa? per Barcelona?) entrava a Lleida el primer de març del 1414 i s'hi estaria fins al 3 d'abril primer vinent. Després, les notícies proporcionades per algun dels testimonis en el procés de canonització ens diu que marxà en direcció a Balaguer,¹²⁹ on degué predicar almenys els dies que mancaven de la setmana santa. Per als temps posteriors, mentre no disposem de noves fonts, ja no és possible de resseguir-li els passos dia rere dia, ans només de tant en tant; així, he cregut poder-lo localitzar a Tamarit de Llitera el 6 de maig de 1414 (cf. ATCA, XV (1996), 147); l'agost del mateix any seria a Morella, les darreres setmanes de l'any 1414 a Saragossa; el juliol del 1415 sembla que hauria emprès la ruta vers Perpinyà, on estigué els darrers mesos d'aquell any, i on el 6 de gener del 1416 proclamaria la sostracció d'obediència a Benet XIII. Encara passaria

127. *Ibid.*, 28-39; en la pàgina anterior (27), Robles es declara d'acord amb la proposta feta per un servidor en *Compilació de sermons...* (citada en la nota 93), 214, la que la fitxa d'un sermó de sant Vicent Ferrer no pot incloure només tema bíblic, íncipit i explícit, ans allò que realment el defineix amb el tema bíblic, que és la divisió en parts; diu així: «Es evidente esta exigencia...», però ell es limitava a aplicar-la als sermons d'autoria dubtosa (28). Ara puc afegir que, ultra el de Josep Sanchis Sivera en l'article sobre el manuscrit d'Avinyó (cf. nota 44), hi ha el precedent de Clovis Brunel en el dedicat al manuscrit amb sermons catalans de Marsella, *Notice et extrait...* (citada en la nota 13).

128. *Colección de sermones...* (citada en la nota 126), 49-490.

129. «...vellet discedere a civitate Ilerdensi et accedere ad civitatem Balaguer...» del Procés Napolità, dins Henri-Dominique FAGES, *Procés de la canonisation de Saint Vincent Ferrier pour faire suite à l'Histoire du même saint*, París i Luvaina 1904, 419.

uns quants dies a Narbona i en acabar la quaresma seria a Tolosa de Llenguadoc, on predicà el cèlebre sermó del Divendres Sant.

A les indicacions fetes per Adolfo Robles, em permetré d'afegir les que em semblen subratllar la importància d'aquell conjunt. Començaré pel colofó d'acabament de la còpia: aquesta fou finalitzada pel notari Mateu Xivell el 7 de març del 1435;¹³⁰; en aquell moment hom tenia encara accés a les sèries de viatge, tant per al manuscrit 477 de la BC de Barcelona com per al d'Aiora, amb l'avantatge a favor d'aquest (almenys en l'estat actual d'ambdós), d'assenyalar (i el notari copista fou fidel en la transcripció) el començament de la dita sèrie lleidetana, en l'actual pàgina 157, confirmant així l'existència inicial de sèries de viatge o d'estada en alguna contrada o població;¹³¹ els encapçalaments de cada sermó es troben en la línia dels del 477 de Barcelona, BC, procedents de la sèrie de viatge de València a Barcelona 1413.¹³² I, pressuposada la fidelitat del notari a l'hora de transcriure, un punt a estudiar és si el text d'aquesta sèrie és doctrinalment homologable al de les altres sèries o té una particular coloració tomista; podria (subratllo: podria, no ho afirmo) significar que la revisió doctrinal que els estudiosos veuen en els sermons tradicionals de sant Vicent Ferrer hauria començat en un estadi molt primitiu de la transmissió textual. La darrera observació indica un tema que hauria d'ésser estudiat conjuntament almenys en els volums de Barcelona, BC 477 i d'Aiora, i és el fet que les compilacions de la dècada dels anys 1430 farceixen (o, 'potser farceixen') sermonaris vicentins amb peces que no són del mestre, cosa, d'altra banda, que es troba en un de considerat tan primitiu com el volum de València, Col·legi del Patriarca, tal com hom pot veure en les pàgines que li són dedicades en aquest volum.

Aquestes han estat les aportacions bàsiques a l'estudi dels sermons de sant Vicent Ferrer en el darrer terç del segle XX: els manuscrits de València

130. *Ibid.*, 40 i 490, corregint, però, en ambdós casos, la lectura 'Tricesimi quinque' per la correcta 'Tricesimi quinti', cosa que col·loca aquesta còpia un parell d'anys després de la del volum 477 de Barcelona, BC, observació que subratlla la contemporaneïtat de les dues compilacions.

131. Tant com un servidor en aquest moment recordo, aquest de Lleida és l'únic encapçalament de sèrie fins ara conegut com a obra del nucli vicentí (la nota introductòria de Friedrich von Amberg en el manuscrit de Fribourg, Cordeliers 62 no és comparable, perquè no pertany al nucli redaccional vicentí); diu així: «In nomine domini nostri Iesu Christi reverendus magister Vincentius Ferrarii venit Ilerdam die Iovis prima martii hora vespere anni Millesimi [CCCC] XIII. Et die sequenti fecit sermonem infrascriptum in clastro Sedis, cuius thema...» (157); l'existència d'una sèrie lleidetana seria confirmada un any després en aquell «vide predestinationem supra in sermone Ylerde...» inclòs en un dels quatre sermons esparso publicats per mi en *Els quatre sermons catalans...* (citats en la nota 98), 134 i 182, línies 358-359 (però un sermó de la predestinació no es troba entre els lleidetans d'aquest volum, en els quals hi ha almenys cinc dies buits).

132. *Compilació...* (citats en la nota 93), 217-229.

han estat completats amb els dos de Barcelona, BC, 476 i 477; amb els castellans de Madrid, RAH 294 i d'Oviedo, BU, 444; i amb el de l'Arxiu Parroquial d'Aiora. Una aportació que no sols ha estat quantitativa, sinó que ha conduït a plantejar problemes de fons, a algun dels quals ens referirem al final d'aquest butlletí bibliogràfic.

Mentrestant, continuà aquella línia que ha estat constant des de Josep Sanchis i Sivera, la de preparar petits aplecs de textos vicentins a l'abast de no especialistes, línia que després de la Guerra Civil reemprendria Joan Fuster i Ortells.¹³³ En els trenta anys darrers les noves aportacions divulgadores han estat signades per Tomàs Martínez i per Lluís Cabré i Xavier Renedo; el primer destina el seu llibre¹³⁴ «a un probable lector no avesat a la literatura medieval i encara menys a l'obra vicentina» (45); les pàgines introductòries, basades potser per primera vegada en tots els sermons coneguts en aquell moment (21-23), exposen al dit lector el resultat de les edicions i dels estudis realitzats fins aleshores: caracterització de mestre Vicent per les tres qualitats d'home públic (Sentència de Casp; sostracció d'obediència a Perpinyà), de predicador de masses i de religiós dominicà (9-18),

133. Vegeu les respectives referències bibliogràfiques en les notes 57 i 64.

134. *Sant Vicent Ferrer. Sermons*. Estudi introductori i edició de Tomàs MARTÍNEZ (L'Estel, 13), València, Tres i Quatre 1993, 212 pp. (Cf. ATCA, XIV (1995), 582-583, núm. 10384). Els textos publicats i anotats en la secció de *Sermons* són: el *Panegíric de sant Jordi* (49-59), procedent de la *Quaresma del 1413*; *Feria VI post Pentecostes* (61-76), pres dels *Sermons* igual com els següents: *Dominica II post Trinitatem* (77-91); *Sermo unius confessoris et septem arcium spiritualium* (93-117: la primera paraula dels versos copiats en la pàgina 107 ha d'ésser 'Non' i no pas 'Nunc'; el primer tercet fou projectil antilul·lià en les controvèrsies barroques mallorquines entorn la Puríssima); *Sermó dels deu manaments* (119-139); *Sermó de sant Domingo* (141-148); *In die Epiphaniae* (149-158); *Sancti Vincenti (!)* (159-171); i *Dominica XXIII (ultima ante adventum)*. *De sancta Caterina* (173-190). El particular interès de l'autor a dibuixar l'identitat de l'oient del sermó es manifestà en l'article *Litterati i illitterati en l'oratória de sant Vicent Ferrer*, dins «Zeitschrift für Katalanistik», 3 (1990), 50-66; en la línia de les darreres pàgines, però endinsant-se més en la psicologia de l'oient (l'èxit dels sermons s'explicaria per l'encaix entre la veu formulada del predicador i la no formulada en la consciència profunda de l'oient) es troben les de Josep-Miquel SOBRER, *Les veus de sant Vicent Ferrer*, dins «Actes del Quart Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica. Washington, D. C., 1984. Estudis en honor d'Antoni M. Badia i Margarit». A cura de Nathanael B. SMITH, Josep M. SOLÀ-SOLÉ, Mercè VIDAL TIBBITS i Josep MASSOT i MUNTANER (Biblioteca Abat Oliba, 43), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1985, 173-182 (cf. ATCA, VII-VIII (1988-1989), 611, núm. 4797). D'altra banda, el doble registre dels sermons de mestre Vicent, segons que s'adrecessin a 'litterati' o a 'illiterati' respon a l'observació feta per un testimoni català en el procés de Nàpols, el qual recordava que durant la darrera estada a Perpinyà mestre Vicent havia predicat tant davant Benet XIII com davant el poble, i precisa: «...coram dicto domino [Benedicto] litteraliter, et coram dicto populo vulgariter...»; he de suposar, però, que 'litteraliter' significa 'en llatí' i vulgariter 'en català': Henri-Dominique FAGES, *Procés de la canonisation de saint Vincent Ferrier pour faire suite à l'Histoire du même saint*, París i Luvaia 1904, 414; això no obstant, els dos registres existiren.

desemboca en els sermons, només coneguts per 'reportacions', en les quals són ben visibles tant l'estructura esquemàtica, com els exemples i les semblances (19-31), i també llur incisivitat damunt la vida social de tots els estaments (32-41), i de gent de tota mena (41-44); la intenció pedagògica és enfortida per les deu propostes de treball formulades al final (207-208), pel quadre sinòptic de dades cronològiques i bibliogràfiques (202-206) i per la *Selecció de fragments crítics* d'autors diversos (202-206).

L'altre aplec amb finalitat pedagògica encara més clara és el de Xavier Renedo i Lluís Cabré.¹³⁵ Profusament il·lustrat, després d'unes pàgines entorn la predicació en la Baixa Edat Mitjana (1-7), qualifica la de mestre Vicent con a esdeveniment comunitari, que culmina en el sermó, ple de recursos dramàtics, del qual només resten vestigis en els textos corresponents (12). Presentats globalment (13-20), segueix la doble transcripció (en text medieval i en versió moderna encarats a doble columna) de fragments i de textos sencers, que constitueixen el cos del llibre: setze fragments sobre idees i imatges de la predicació (23-45), seguits del *Sermó de Sant Jeroni* (46-57) i del *Del plor de Jesucrist* (58-72); vénen quatre fragments sobre *La superioritat de la fe* (72-80), altres quatre sobre *El més enllà* (81-86), un sobre *El judici final* (87-91), cinc sobre *l'Educació religiosa dels laics: divulgació del dogma* (92-97), tretze sobre *l'Educació religiosa dels laics: regiment de vida* (98-113), vuit sobre *La vida quotidiana* (114-121), tres mostres de *Popularització de la Bíblia* (122-127) i onze exemples (128-147).

Acabarem aquesta secció dedicada a les edicions de nous textos, congratulant-nos del fet que el ms. 62 dels Cordeliers de Fribourg fou objecte d'atenció per part de Bernard Hodel, el qual traduí al francès i publicà en text llatí el text de cinc d'aquella dotzena de sermons que hi eren romanos inèdits malgrat l'atenció de Sigismund Brettle.¹³⁶ L'article que segueix immediatament després d'aquest completa la feina d'edició d'aquells sermons.

135. *Sant Vicent Ferrer. Sermons*, introducció i selecció de Xavier RENEDEO i Lluís CABRÉ, Barcelona, Editorial Teide 1993, pp. (cf. ATCA, XIV (1995), 582-583, núm. 10384). En aquest context d'edicions per al gran públic, hom ha de recordar Vicent FERRER, *Tractat de la vida espiritual. Sermons*. Introducció i notes d'Adolfo ROBLES (+). Traducció dels textos llatins de Vicent J. GIRBÉS i Ricard M. SARRIÓ. Adaptació dels textos valencians de Josep Enric ESTRELA (Clàssics del Cristianisme, 71), Barcelona, Editorial Proa 1998, 200 pp.; hi trobem presentació dels quatre sermons (43-49) que són reproduïts en la darrera part del volum: *Sermó sobre sant Domènec* (109-122); *Sermó del Divendres Sant sobre la Passió del nostre Senyor i Salvador Jesucrist*, predicat a Tolosa de Llenguadoc el Divendres Sant del 1416 (123-163); *Contemplació molt devota (de la vida de Jesús)* (165-180); i *Sermó sobre els set goigs i dolors de la Verge* (181-198).

136. Bernard HODEL, *Sermons de Saint Vincent Ferrer à Estevayer-Le-Lac en mars 1404*, dins «Memoire Dominicaine», 2 (1993), 149-192 (cf. ATCA, XV (1996), 791, núm. 11349); els cinc sermons predicats en tres dies a Estevayer-Le-Lac ací traduïts al francès i publicats també en llatí són: *Feria quinta ante dominicam palmarum in Staviaco ad populum* (175-179); *Feria quinta in Staviaco ante prandium, collatio ad clerum* (179-182); *Feria quinta*

b) *Els estudis sobre sermons vicentins*

En els trenta darrers anys del segle XX, si no ha començat, certament s'ha normalitzat un fenomen nou: el de la plena recepció dels sermons vicentins com a objecte d'estudi universitari. Les seves manifestacions són tan nombroses que cal, abans d'encetar llur exposició, recordar que les nostres pàgines es limiten estrictament al text dels sermons de mestre Vicent, en el sentit que resten ara fora del nostre camp d'estudi la seva persona en general, les seves actuacions en les diverses etapes de la vida i en particular en els darrers vint anys i el fenomen global de la seva predicació amb tota l'espectacularitat que l'acompanyava, i es concentra només en allò que en els estudis de la secció tot just acabada d'exposar hom ha designat amb expressions com 'residu' o semblants d'una predicació que en la seva totalitat i complexitat ara és irreplicable i només ens és accessible a través de més o menys parcials i esblaimades 'reportationes' de les seves paraules.¹³⁷

Precisada, doncs, altra vegada la limitació de les nostres informacions, he de recordar també que, tant com sigui possible, miraré d'agrupar-les entorn d'estudis de sermons de mestre Vicent publicats en els tres darrers decennis del nostre segle i semblants per llur temàtica.

I així, en relació a les fonts primeres, recordaré que han comparegut notícies de manuscrits molt primitius de sermons, concretament en poder de dos barcelonins i en particular de convent dominicà de Santa Caterina de Barcelona;¹³⁸ i un altre de no clara datació en l'inventari del 1455 de la

---

in Staviaco monialibus ibidem post prandium (182-185); Feria sexta post prandium in Staviaco monialibus (185-186); i Feria sexta ante dominicam palmarum in Staviaco ad populum ante prandium (187-190). El mateix autor presentà en el «Colloque International de l'Abbaye Saint Michel de Frigolet, 10/11 juin 1994», una comunicació intitulada *Un sermon de St. Vincent Ferrier prêché à Avenches en mars 1404*, però no fou editada en cap dels dos fascicles del dit col·loqui. Els sermons del mateix manuscrit publicats per Sigismund Brettle són indicats en la nota 39.

137. La nota 70 conté referències a bibliografia que arriba fins a començaments de la dècada de 1970. Per a les publicacions posteriors al 1979 em permeto de remetre a les seccions de recensions i de notícies bibliogràfiques d'«Arxiu de Textos Catalans Antics», on han estat successivament avaluats o almenys resumits els estudis dedicats a mestre Vicent i en particular als sermons (sense que això signifiqui que s'hagin pogut evitar totes les mancances); recensions i notícies bibliogràfiques vicentines són fàcilment accessibles mitjançant l'entrada «Ferrer, Vicent, sant» en la taula d'antropònims al final de cada volum. Per a major completesa de la informació bibliogràfica crec que cal remetre a *El Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià. Repertori bibliogràfic*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1979, 252 pp., no sols perquè tota aquella bibliografia configura el marc vital de mestre Vicent, ans també perquè part d'ella li és dedicada (118-124, nùms. 303-315).

138. El primer exemplar de sermons, menys d'un any després de la darrera sortida de mestre Vicent de Barcelona, es troba el 28 de maig del 1414 en l'inventari de béns de Francesc Fonolleda; el segon, en el de Guerau Molgosa, del 8 d'octubre de 1416; les respectives anotacions foren transcrites per Josep M. MADURELL I MARIMON, *Manuscrits en català*

biblioteca del comte d'Haro en la corona de Castella.¹³⁹ En aquest context dedicat a manuscrits cal esmentar i saludar la secció dedicada a mestre

anterior a la impremta (1321-1474). Contribució al seu estudi (Biblioteca Profesional de Anaba - Bibliografías, Barcelona 1974, 38, núm. 36/4 («Ítem, .I. libre de paper de forma menor, ab cubierta de pergamí, on havia scrits alguns sermons de mestre Vicens»), i 39, núm. 38 («Ítem, .I. libret patit on ha sermons de mestre Vicens»). L'exemplar que el 23 d'abril de 1423 sortia del convent de Santa Caterina de Barcelona per a anar al de Cervera, és documentat dins el rebut d'una caixa de llibres amb aquella destinació, publicat per mi en *El «Liber negotiorum monasterii Praedicatorum Barcinonae» del notari Gabriel Canyelles*, dins «Escritos del Vedat», X (1980 = «Miscelánea de Estudios Históricos en honor del R. P. José M. de Garganta y Fábrega, O. P.»), 503-532, en particular 521, text corresponent a la nota 24 («Ítem, sermones magistri Vincentii cohoperti de rubeo»; remarquem la significativa diferència entre aquest ,cohoperti de rubeo', que obliga a pensar en un volum enquadernat amb gust, i aquella ,cuberta de pergamí' del llibret documentat el 1414; una coberta de pergamí, qui sap si reutilitzat, era la mínima expressió de coberta, de la qual hom pot trobar encara nombre de mostres). En canvi, la notícia següent documental d'un volum de sermons de sant Vicent Ferrer en els *Manuscrits...* acabats d'esmentar de Josep M. Madurell i Marimon, és molt posterior, pertany a l'inventari de Violant d'Aragó, comtessa de Cabrera, i diu així: «Ítem, un altre libre de forma de quart de full comú, scrit en paper, en vulgar català, cubert de pregamí appellat *Sermons de mestre Vicens Ferrer*. Comensa ,Optimam partem elegit...'. E feneix en la primera pàgina: «enim gracia stabilire». E feneix: «Et est finis huius sermonis», *loc. cit.*, 95, núm, 143/5; el tema bíblic és el del sermó de l'Assumpció de la Mare de Déu; sabem, doncs, que un volum de sermons catalans de sant Vicent Ferrer començava amb el de la dita festa. M'adono que l'actual ms. 278 (antic 280) de la Seu de València comença de forma semblant, amb el sermó de sant Llorenç, únic que en aquell volum predeceix el de l'Assumpta. En canvi, no he sabut identificar cap exemplar de sermó vicentí entre les llistes de llibres tretes d'inventaris ,post mortem' publicades per Josep SANCHIS SIVERA, *Bibliologia valenciana medieval*, dins els seus *Estudis d'història cultural* (citats en la nota 41), 88-101; el mateix *Inventarium librorum librerie Sedis (Valentie)* del 1476 sembla que només conté un volum de sermons explícitament atribuït a sant Vicent Ferrer, el que porta el número 151: «Item altre Sermonari de sent Vicent Ferrer, comença: *Ille arguet mundum de peccato*, et finit: *tempus mei (!) resurrectionis instat*», *ibid.*, 144: correspon al diumenge IV després de Pasqua i actualment no es troba en cap dels manuscrits vicentins de la Seu de València en llengua catalana ni pertanyia al perdut antic 279; és cert que en el dit inventari hi ha altres volums de sermons, a través dels íncipits dels quals caldrà esbrinar si corresponen o almenys poden correspondre a prèdiques de sant Vicent Ferrer.

139. Jeremy LAWRENCE, *Nueva luz sobre la biblioteca del Conde Haro: Inventario de 1455*, dins «El Crotalón. Anuario de Filología Española», I (1984), 1073-1111, en particular 1092, el volum núm. 61 del qual conté sermons de sant Vicent Ferrer (cf. ATCA, V (1986), 561, núm. 3133); però algunes almenys de les anotacions d'aquell inventari podrien haver-hi estat afegides en temps posteriors; per això no m'atreveixo a dir que abans del 1455 hi hagués sermons de mestre Vicent en aquella biblioteca. Completo aquesta indicació amb la notícia que la ,Library' de la Universitat de Yale als USA posseeix un manuscrit de 294 folis procedent del monestir de Silos, amb sermons de sant Vicent Ferrer, de pasqua fins a l'advent; és el Marston MS 95; en dóna notícia Barbara A. SHAILOR, *Catalogue of Medieval and Renaissance Manuscripts in the Beinecke Rare Book and Manuscript Library. Yale University. Volume III: Marston Manuscripts* (Medieval and Renaissance Texts & Studies, 100), Binghamton (New York) 1992, 183-184; sembla un exemplar de la segona part dels *Sermones de tempore*, quan ja la revisió tolosana havia realitzat la separació entre els *De tempore* i els *De sanctis*.

Vicent en el volum quart del repertori començat per Thomas Kaeppli i acabat per Emilio Panella, a base d'anotacions de Raymond Creytens,¹⁴⁰ l'inventari d'obres del mestre, suposada la diferència entre autèntiques i espúries, procura de seguir, tant com és possible, la successiva aparició dels textos, ordenació cronològica també aplicada als sermons; per això, els primers a ésser esmentats són els textos dels manuscrits de Fribourg i de Perusa (462, núms. 4019 i 4021), després dels quals ja trobem el *Quadragesimale Valentinum* i semblants, i el manuscrit de Barcelona, BC 477; a partir d'ací, les indicacions del dit inventari desemboquen en els aplecs *De tempore et de sanctis*, seguits de sermons o grups esparsos, i de reculls temàtics (sobre el Pare Nostre, sobre els Manaments, o sobre la Vida de Jesús i la seva relació amb la missa). Aquests anys també ens han proporcionat inventaris d'exemplars incunables, tant el general com els nombrosos de biblioteques concretes que en posseeixen.¹⁴¹

140. THOMAS KAEPPLI (+1984), EMILIO PANELLA, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*. Volum IV. T - Z. *Praemissis addendis et corrigendis ad volumina I-III*, Roma, Istituto Storico Domenicano 1993, 458-474; l'aportació inicial de Raymond Creytens consta al final de l'inventari (474). Crec que aquest és el context en què cal esmentar la publicació de dos resums de sermons durant el segle XVII a França, tal com acaba de recordar Jean-Christophe CASSARD, *Le légat catéchiste. Vincent Ferrier en Bretagne (1418-1419)*, dins «Revue Historique», CCXCVIII (1998), 323-343: basat en les declaracions dels testimonis del procés de Bretanya, publicades per FAGES, *Procès...*, 4, ss., dedica una secció a l'*Orateur sacré*, on subratlla que un sermó vicentí constituïa un gran espectacle; recorda els tres temes bíblics coneguts de *Io VI*, 12, de *Mt XXVIII*, 20 i de *Io IV*, 13 (334, nota 30); i en la nota següent, que durant el segle XVII foren publicats dos resums, un d'un *Sermó de la fe*, predicat a Guérande; i un altre *De la perseverança en les bones obres* a l'abadia benedictina de Saint-Gildes-des-Bois.

141. La presentació global és la del *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*. Band VII: *Eike von Reggow-Flübe*. Nummer 9256-10101, Stuttgart i Berlín, Anton Hiersemann i Akademie-Verlag 1978; la descripció de les edicions de sermons vicentins es troba en les cols. 358-387, núms. 9833-9846, corresponents a les de Colònia, Johann Koelhoff der Ältere, del 5 novembre 1482, fins a la de Lió, de Johann Klein el 1499, supervisada per Simon Berthier. En aquests anys han estat nombrosos els catàlegs o inventaris d'incunables, en els quals són indicats i descrits els exemplars que en posseeixen les corresponents biblioteques; indiquem-ne només algun, com el de la *Bayerische Staatsbibliothek. Inkunabelkatalog. BSB-Ink*. Band 2. *Brey-Gran*, Wiesbaden, Dr. Ludwig Reichert Verlag 1991, 415-421 (cf. ATCA, XIV (1993), 647, núm. 10602), on hi ha exemplars, de vegades diversos, i de vegades més d'un de cada un dels tres volums normals en cada una de les nou edicions; la Biblioteca Vaticana, en canvi, només té exemplars de vuit edicions incunables segons *Bibliothecae Apostolicae Vaticanae Incunabula*. Volume II: D-O. Edited by William SHEENAN (Studi e Testi, 381), Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostolica Vaticana 1997, 508-509 (cf. ATCA, XVII (1998), 644-647); la Biblioteca Universitària de Barcelona, només posseeix exemplars de quatre, segons el *Catàleg dels Incunables de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona*, Introducció, edició i índexs: Jordi TORRA. Catalogació: Montserrat LAMARCA, Barcelona, Publicacions de la Universitat 1995, 107-108. El conjunt de biblioteques de l'estat espanyol posseeix exemplars de tretze edicions segons BIBLIOTECA NACIONAL, *Catálogo General de incunables de las bibliotecas españolas*. Tomo II. N - Z e Índices. Coordinado y dirigido por Francisco GARCÍA

Tampoc no han mancat en aquesta darrera etapa unes pàgines de síntesi, en el manual d'història de la llengua catalana de Josep M. Nadal i Modest Prats;¹⁴² reconegut llur deute envers Joan Fuster, Martí de Riquer i Gret Schib (algunes pàgines, mirades a contrallum, permeten de veure-hi ben clares llurs fesomies), els autors confessen que «nosaltres parlarem de la llengua de sant Vicent Ferrer sense saber mai prou bé si es tracta d'expressions autènticament vicentines, o si cal atribuir-les al 'reportador' o a la intervenció dels qui elaboraren els apunts presos d'oïda» (514); en conseqüència, el llenguatge no és unitari i tant podria ésser definit com del català occidental com, més en particular, del Maestrat o potser de l'Horta (517), expressat en frases breus de poques oracions subordinades (519), però amb abundants interjeccions, exclamacions, onomatopeies i diminutius (521), alguna paraula aragonesa o castellana en els sermons corresponents i alguna expressió posada en boca de moros (522-524). «Fou un mestre d'aquesta predicació popular, viva i acolorida i, més afortunadament encara, els 'reporters' ens la transmeteren amb notable fidelitat» (525).

Durant aquests anys s'ha clarificat, si potser no totalment, sí en gran part un problema que havia anguniejat en particular els historiadors de l'orde dominicà: el dels poders de la itinerància apostòlica de mestre Vicent, un dels elements de la qual són encara ara els sermons; en un excel·lent estudi, Josep M. de Garganta explicava la pretensió vicentina d'ésser 'legatus pape Iesu',¹⁴³ conegut el text del manuscrit d'Aiora i en ell la frase final del sermó fet a Lleida el diumenge de 'Laetare', 18 de març de 1414, el seu editor s'apressava a treure'n les conseqüències jurídiques de la integració del mestre i de la seva activitat apostòlica itinerant tant dins l'orde dominicà com en l'estructura eclesiàstica.¹⁴⁴

CRAVIOTTO, Madrid, Ministerio de Cultura 1990, 333-335. núms. 6057-6069. La llista completa de catàlegs d'incunables que informen d'exemplar(s) incunable(s) posseït(s) per la respectiva biblioteca seria massa llarga; el possible interessat trobarà les publicacions corresponents (almenys les que han arribat a l'autor d'aquestes pàgines) en els successius volums d'«Arxiu de Textos Catalans Antics», secció de *Notícies bibliogràfiques*, apartat quart, *Sobre arxius, biblioteques i museus*.

142. Josep M. NADAL, Modest PRATS, *Història de la llengua catalana*. Volum primer. *Dels inicis al segle XV*.⁵ Pròleg de Joaquim MOLAS (Col·lecció estudis i documents, 33), Barcelona, Edicions 62 1996, 505-525; la primera edició era del 1982.

143. Josep M. de GARGANTA I FÀBREGA, *El método teológico en los sermones de san Vicente Ferrer*, dins *El método en teología*. «Actas del Primer Symposium de Teología Histórica (29-31 mayo 1980)» (Series Valentina, IX), València 1981, 143-156 (cf. ATCA II (1983), 527, núm. 877); si no m'erro, per a ell la dita legació es basaria en la consciència d'haver estat afavorit amb una intervenció personal de Jesús, que, alhora que el guaria, li imposava una missió.

144. Adolfo ROBLES SIERRA, *San Vicente Ferrer y los poderes especiales de su itinerancia apostólica*, dins «Communio. Commentarii Internationales de Ecclesia et Theologia», XXVII (1994), 63-78 (cf. ATCA, XVII (1998), 860, núm. 15231); aquell final de sermó,

Tres biblioteques almenys mantenen la tradició de posseir exemplars de la *Biblia Vulgata*, dos dels quals, els indicats en primer lloc, suposadament regalats per Benet XIII i utilitzats per mestre Vicent durant el seu període de predicador itinerant. Són el del convent dominicà de San Esteban, de Salamanca, objecte d'un article de José L. Espinel;¹⁴⁵ i el de la Seu de València, ms. 304; els de la BU de la mateixa ciutat, mss. 45 i 46, en canvi, haurien estat emprats per mestre Vicent durant la seva estada en el Palau Papal d'Avinyó. El primer ha estat descrit en l'article acabat d'esmentar, però no n'ha estat exposada la possible relació que tingué en vida amb mestre Vicent; esperem que la promesa continuació de l'estudi no es faci esperar massa temps. El segon ha estat suara objecte d'una edició facsimilar, a la qual l'amic Francisco M. Gimeno Blay posava una introducció que, d'entrada, té el doble mèrit inqüestionable d'haver presentat problemes sobretot d'autografia en relació a mestre Vicent, i el d'haver deixat

---

si no definitiu almenys molt important per a la clarificació del problema, diu així: «Expeditus per Dei gratiam de primo actu (*el sermó*), venio ad secundum actum, scilicet ad absolutionem generalem. Et habeo duas potestates, unam ex parte pape Iesu, aliam ex parte pape Benedicti, quem scio verum», Adolfo ROBLES SIERRA, *Colección de sermones...* (vegeu nota 126), 271; quelcom d'aquesta segona legació ,ex parte pape Benedicti' s'endevinava en una de les declaracions de catalans, seguidors de la cort d'Alfons dit el Magnànim, en el procés de canonització fet a Nàpols: «...cum magister Vincentius ex superioris ordinatione predicandi officium suscepisset...», Henri-Dominique FAGES, *Procés de la canonisation de saint Vincent Ferrer pour faire suite à l'histoire du même saint*, París i Luvaina 1904, VI i 452 pp., en concret 414. Sembla que hom pot suposar que després de la consciència d'un contacte personal amb Jesús i del consegüent encàrrec apostòlic del 1398, la cúria de Benet XIII hauria elaborat durant un any la cobertura jurídica que havia de protegir l'activitat missionera de mestre Vicent; però, fins ara, no tinc notícia que cap dels documents acreditatius hagi comparegut. Desitgem que no triguin i que clarifiquin preguntes com aquesta: seguí d'alguna manera vinculat a la casa pontificia o passà totalment a la dependència del general de l'orde? Recordem que quan la cort papal i ell coincidien en algun lloc ell rebia els corresponents pans del forner papal, tal com hom pot veure en el meu *El punt de ruptura entre Benet XIII i sant Vicent Ferrer*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», 71 (1998 = «Miscel·lània Àngel Fàbrega»), 625-651, en particular 632-643. L'article d'Adolfo Robles publicat dins «Communio», ha estat reproduït i traduït al francès amb el títol de *Saint Vincent Ferrer et les pouvoirs spéciaux exercés au cours de son itinérance apostolique*, dins *Saint Vincent Ferrer et le monde de son temps 1352-1419. Histoire et spiritualité*. (Colloque International de l'Abbaye Saint Michel de Frigolet, 10/11 juin 1994), Tome I, 57-68 (text francès) i 69-81 (text castellà); també n'hi ha versió catalana: *Sant Vicent Ferrer en el context del diàleg. Les minories religioses*, dins «Actes del Congrès: Sant Vicent Ferrer i el seu temps. València, 13-16 maig, 1996», (Biblioteca Josep Giner, 2. Paradigmes de la Història, I), València, Editorial Saó 1997, 15-45, amb bibliografia (42-45).

145. José Luis ESPINEL, *Biblia de San Vicente. Convento de San Esteban de Salamanca*, dins «La Ciencia Tomista», 119 (1992), 521-548; aquest article s'ocupa sobretot de la seqüència de llibres bíblics en el dit volum i s'acaba amb un ,Continuará', que no he sabut trobar en els fascicles posteriors de la dita revista.

ben clara la seva posició al respecte amb formulacions que podrien servir de tesis.¹⁴⁶

D'una banda, i amb tota raó, el prof. Gimeno és conscient de la novetat del seu planteig;¹⁴⁷ de l'altra, les seves tesis no poden ésser més precises:

– la majoria («la mayor parte, casi la totalidad», 67) de les notes marginals del ms. 304 de la Seu i els ex-libris dels manuscrits bíblics 45 i 46 de la BU de València són autògrafs de mestre Vicent;¹⁴⁸

146. FRANCISCO M. GIMENO BLAY, *La Biblia de san Vicente Ferrer (Códice manuscrito del siglo XIII)*, dins *La Biblia de San Vicente Ferrer*. Edición facsímil, València, Scriptorium.-Ediciones Limitadas 1992, 5-108. Com que en les pàgines d'aquest volum m'hauré de manifestar repetides vegades en desacord amb l'amic Gimeno, declaro ací no sols la meua estima personal, sinó també la màxima consideració envers les seves activitats i publicacions professionals; de més a més, els meus desacords, àdhuc els radicals, no seran formulats (no poden ésser-ho en l'estat actual dels estudis) com a tesis ans només com a hipòtesis de treball, tot i que personalment consideri encertades les solucions que hi seran proposades. Serà un exercici del principi 'Amicus Plato, sed magis amica veritas', i espero que la nostra amistat en surti enfortida. Fins i tot diré que seria el primer a celebrar que en aquesta confrontació entre les tesis afirmatives del prof. Gimeno i les meves hipòtesis de treball alternatives, resultessin vencedores les seves tesis, cosa que, si he d'ésser sincer, no preveig.

147. Heus ací com el formula: «...no se ha ofrecido, a lo largo de todo el siglo XX, un estudio paleográfico de los diversos manuscritos atribuidos al santo... Ni siquiera se ofrecía el censo completo de los materiales a analizar... me propongo valorar este aspecto y ofrecer el censo de todos los manuscritos que han sido considerados autógrafos o que han presentado problemas a la crítica... El estudio de los manuscritos autógrafos de Vicente Ferrer permitirá reconstruir las fases de un proceso comunicativo basado en la escritura y la oralidad y que tiene como punto de partida la reflexión-meditación a partir de las Sagradas Escrituras y de otros textos que actúan como 'auctoritates', *Ibid.*, 61-62.

148. Quant al ms. 304: «Sus páginas, especialmente las del Nuevo Testamento, se hallan repletas de acotaciones, notas que Vicente Ferrer colocó en los márgenes, incluso en los intercolumnios, en un proceso que le conduciría a aprehender un texto y utilizarlo posteriormente», *Ibid.*, 49; la base o raó per a atribuir les dites notes a mestre Vicent seria «la recolección de citas que aparece en el sermulario de Perugia entre los folios 107r y 114r, en donde recoge, agrupado por temas, los pasajes de las Sagradas Escrituras que un día pueden ser susceptibles de ser utilizados en el proceso de elaboración intelectual del sermón», *Ibid.*, 48-49; però hi ha qualche observació a fer: 1. Les anotacions dels ff. 107-114 de Perusa no pertanyen als esquemes de sermons dels ff. 1-99, dels quals els separen no sols set folis en blanc (els 100-106), ans sobretot el sentit de l'aplec, que per la *Tabula distinctionum* dels ff. 112-114, veiem pertànyer a unes 'distinciones', no pas a sermons; la raó és clara: són anotacions amb vistes no pas a un o més sermons (almenys de forma directa) ans a la controvèrsia sobretot antijueva. Però àdhuc en el cas que fossin anotacions autògrafes de mestre Vicent destinades a sermons seria una clara fal·làcia lògica utilitzar-los a demostrar que les notes del ms. 304 de la Seu de València també són autògrafes del mateix. 2. Les dues glosses marginals a Mt XII, 28 (65): «un pasaje de excepcional importancia por lo que respecta a la escritura autógrafa de V. Ferrer») i a Io XV, 26-27 (66), no fan referència a la predicació de mestre Vicent, sinó a la predicació de Jesús; només d'aquesta serien testimonis els dotze apòstols, només aquesta és equiparable amb el Regne de Déu, perquè tot el seu sentit consistia a proclamar-lo.

- és autògraf tot el text del manuscrit de València, Col·legi del Patriarca;¹⁴⁹
- és autògraf tot el manuscrit de Perusa, San Domenico;¹⁵⁰

Quant als ex-libris dels mss. 45 i 46 de València, BU: «...el tenor del ex-libris de los manuscritos 45 y 46 de la Universidad de València no puede haberlos escrito otra persona que no sea Vicente Ferrer», *Ibid.*, 73; però l'expressió «est fratris Vincentii Ferrarii» és escrita per un no-frare, car un religiós hauria precisat així: «Ista Biblia... est ad usum fratris Vincentii Ferrarii...» (70), perquè en realitat fou així, no donada, ans només deixada, tal com confirma la frase darrera: «dum esset confessor suus», per tant en temps passar que ja havia finalitzat; també és equívoc el 'dedit' car aquella bíblia glossada per Hug de Sant Cap només hauria estat, no donada ans només 'commodata ad usum' pel papa mentre mestre Vicent s'estigué al Palau d'Avinyó, on la podia tenir damunt un 'legile', però després tornaria a la llibreria papal (Per cert, podria ésser identificada entre els fons de la Biblioteca papal d'Avinyó?). I això encaixa amb el fet que, en abandonar el mestre el Palau, aquella *Bíblia* gran en dos volums fou substituïda, aquesta vegada sí com a donació, per una de menuda i fàcilment portable en els desplaçaments itinerants, com podria ésser la del ms. 304 de la Seu de València.

149. Seria autògrafa l'anotació del f. 96v: «...el folio 96v en donde V. Ferrer registró... la siguiente anotación...» (77: el lector la trobarà en la introducció a l'article *Sobre el manuscrit de València, col·legi del Patriarca, amb sermons de sant Vicent Ferrer*, publicat en aquest volum, on també es poden veure les raons que obliguen a atribuir-la a un copista divers de mestre Vicent); seria, de més a més, autògraf tot el conjunt del volum: «Un análisis del sermario en cuestión permite afirmar, sin ningún género de dudas, que es un manuscrito de autor y, consecuentemente, autógrafo de san Vicente Ferrer» (82), afirmació discutida en el meu article acabat de citar.

150. Quant al manuscrit de Perusa, l'afirmació d'autografia és doble: seria autògrafa l'anotació inicial del f. 1v: «La proximidad formal de la escritura empleada en este texto y la utilizada en el ex-libris del manuscrito 46 de la Universidad de València permiten (!) concluir que es autógrafo» (89); i tot el volum: «La consideración de este manuscrito como autógrafo abre todo un horizonte nuevo relativo a la escrituración de los sermones por Vicente Ferrer...» (90); quant a l'anotació inicial del f. 1v, veig que Gimeno no s'ha adonat que, havent estat inicialment escrita en l'encapçalament del volum en el marge superior de l'actual f. 2r, fou repetida en la cara interior de la primera coberta de pergamí, perquè, segurament de tant d'ús i de desgast, ja començava d'ésser il·legible en l'originari encapçalament esmentat. I això permet d'establir una incipient cronologia: la transcripció completa de tots els esquemes d'aquest volum, còpia d'un autògraf, potser pot ésser datada entre el 1410 i el 1415; utilitzat amb profusió, possiblement dins l'equip de mestre Vicent, quan ja per desgast l'anotació inicial es feia il·legible, hom la recopià en la pàgina anterior, de pergamí, fins aleshores romàs en blanc. M'atreviria a pensar que aquesta recòpia només seria realitzada després de la mort del mestre, car abans tots els usuaris sabien de què es tractava. I això ens condueix fins a la porta d'un tema que, si no m'erro, és pura fosca i tenebra: el destí de les poques pertanyences de la comunitat formada per mestre Vicent, el seu equip i potser la companyia, després de la seva mort, en liquidar-se, àdhuc jurídicament aquell grup que sota ell tenia una certa cobertura oficial, de més a més en un moment en què per la normalització de situacions després de l'elecció de Martí V al concili de Constança (darreries de 1417), tot era divers de com havia estat fins aleshores durant els temps del Cisma d'Occident; si ell i el seu equip i companyia depenien directament del Mestre General de l'Orde, devia ésser normal que les pertanyences comunes arribessin a mans del Mestre General i que aquest fés donació al seu convent de Perusa del volum que encara hi és.

— és autògraf l'esquema de París, BN, *Nouv. acq. lat.*, 72.¹⁵¹

No crec que hi pugui haver dubte que els temes formulats pel prof. Gimeno i sobretot les seves tesis seran objecte d'estudi els anys vinents, com tampoc no crec que n'hi pugui haver que les darreres seran més aviat discutides.

Aquests darrers trenta anys han assistit a una altra novetat, la de la irrupció en la temàtica dels sermons de mestre Vicent des d'universitats de Nord Amèrica. Ja coneixem l'aportació del prof. Josep-Miquel Sobrer,¹⁵² però no és l'única; David J. Viera, per exemple, sol o en col·laboració amb d'altres, ha realitzat durant anys un treball de recerca de línies de transmissió de temes que desembocarien en el text dels sermons de mestre Vicent, treball que ha posat a l'abast del públic bon nombre de títols; un dels resultats d'aquestes anàlisis és el d'assenyalar d'una banda l'influx omnipresent de la *Llegenda àuria* d'una banda, i de l'altra aquells elements narratius que es resisteixen a ésser col·locats dins una tradició temàtica.¹⁵³ Hom diria que es troben en la mateixa línia les no massa ben documentades pàgines d'Alberto Ferreiro; li interessa d'exposar l'aiguabarreig entre narracions de font bíblica i d'altres d'apòcrifes (confrontació entre Pere i Simó Mag a Roma; fuga de Roma i trobada amb Jesús al 'Quo vadis', retorn a Roma i crucifixió), concretament en les parts terça i quarta del sermó de sant Pere (*Sermons*, II).¹⁵⁴

151. Aquest cas presenta una situació particular, car el fet que Clovis Brunel afirmés ja en el títol l'atribució a mestre Vicent (vegeu nota 11) i que aquesta es basés en una consideració tan feble com aquesta: és en català, per tant és de sant Vicent Ferrer, difícilment permeten de prendre'l en consideració; de més a més, tant com recordo, el seu tipus de lletra no pot pas ésser identificat ni amb el de Perusa ni amb el del Col·legi del Patriarca. És convenient de tenir en compte les observacions lingüístiques que sobre el lèxic occità d'aquell esquema fa Antoni FERRANDO, *Vicent Ferrer (1350-1419), predicador políglota de l'Europa occidental*, dins «Actes...» (citades en la nota 144), 80-81, encara que no sigui necessari de comptar amb l'autor la suposició d'autografia assumida acríticament per influx de Gimeno.

152. Vegeu en la nota 134 la referència bibliogràfica a l'estudi del prof. Sobrer.

153. *A Repeated Image of Light in the Sermons of Vicenç Ferrer*, dins «Catalan Review. International Journal of Catalan Culture», II (1987), 171-176 (cf. ATCA, IX (1990), 582, núm. 5806); *Saint Vincent Ferrer's Catalan Sermon on Augustine*, dins «Augustiniana», 38 (1988), 54-66; *Vicente Ferrer's on Mary Magdalene: A Technique for Hagiographic Sermons*, dins «Hispanofila», 34 (1991), 61-66 (cf. ATCA, XII (1993), 620, núm. 8595); *Miracles of Mary in the Catalan Sermons of Vincent Ferrer*, dins «Homenaje a Jordi Rubió i Balaguer y Francesc Martorell i Trabal en la oportunitat històrica del Centenario de su Nacimiento», Barcelona, PPU 1991, 173-180 (cf. ATCA, XII (1993), 620-621, núm. 8595); *El sermón de san Vicente Ferrer en la fiesta de santo Domingo*, dins «Escritos del Vedat», XXIII (1993), 323-330 (cf. ATCA, XIV (1995), 583, núm. 10385); i en col·laboració amb Jordi PIQUÉ, *Vicent Ferrer i el sermó del dia de sant Jordi. Tècnica i fonts*, dins «Actes del Setè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica. Berkeley 1993», a cura d'August BOVER I FONT, Jaume MARTÍ-OLIVELLA i Mary Ann NEWMANN (Biblioteca Abat Oliba, 165), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1996, 275-285 (cf. ATCA, XVII (1998), 860, núm. 13232).

154. Alberto FERREIRO, *Vicent Ferrer's Beati Petri Apostoli: Canonical and Apocryphal Sources in Popular Vernacular Preaching*, dins «Harvard Theological Review», 91 (1998), 41-57.

No cal dir que en aquesta etapa s'han multiplicat els estudis dedicats a la doctrina exposada en els sermons des d'enfocaments tan diversos com ho són els interessos dels autors. I així trobem un estudi sobre la dona i el matrimoni,¹⁵⁵ que exposa no sols la doctrina de mestre Vicent sobre el tema, ans encara la confronta amb la paral·lela de Francesc Eiximenis, de Bernat Metge i de Jaume Roig. En aquest context no es poden oblidar els estudis de Miquel Llop Català entorn la doctrina social del mestre,¹⁵⁶

Posarem punt final a aquesta revista de gairebé cent anys de publicacions amb estudis dedicats al tema de l'estructura del sermó, publicats gairebé de forma contemporània. El primer, de Lluís Cabré i Xavier Renedo, es planteja la relació entre tema bíblic i cos del sermó o distribució de la doctrina a base de tres prèdiques dedicades al problema teològic de la predestinació. La constatació que un sermó idèntic sobre el mateix tema es trobi 'substantially unchanged' (246) encapçalat per tres diversos temes bíblics, porta els autors a redescobrir que mestre Vicent utilitzava «a portable book with sermon outlines...» (246); la comparació de les tres divisions bàsiques paral·leles en els tres sermons esmentats també demostra que el mestre reelaborava amb una certa inventiva (249-251), no atribuïble als reportadors (251), ans explicable per l'utilitat que un predicador de la Baixa Edat Mitjana tenia a l'abast de la mà (252-254); en dedueixen, encara, que la descripció dels sermons vicentins «should be enlarged to include 'divisiones' and résumés of contents...» (254).¹⁵⁷

155. Tomàs MARTÍNEZ I ROMERO, *La dona i el matrimoni a través dels «Sermons» de sant Vicent Ferrer*, dins «Miscel·lània Joan Fuster». Volum III. Estudis de Llengua i Literatura a cura d'Antoni FERRANDO i d'Albert HAUF (Biblioteca Abat Oliba, 84), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1991, 125-148 (cf. ATCA, XII (1993), 621, núm. 8598).

156. *Categorías sociales y funciones en la predicación de san Vicente Ferrer*, dins "Escritos del Vedat", XIX (1989), 133-213 (cf. ATCA, X (1991), 602-603, núm. 6750); *La predicación de san Vicente Ferrer en la línea de evangelización bajomedieval*, dins *La proclamación del mensaje cristiano*. Actas del IV Simposio de Teología Histórica (28-30 abril 1986) (Series Valentina, XVII), València, Facultat de Teologia 1986, 141-152 (cf. ATCA, IX (1990), 581-582, núm. 5805); *La riqueza en el pensamiento de san Vicente Ferrer. La riqueza y los ricos*, dins «Escritos del Vedat», XXI (1991), 177-214 (cf. ATCA, XII (1993), 621, núm. 8597); *Los pobres y la pobreza en los sermones de san Vicente Ferrer*, dins "Escritos del Vedat", XXII (1992), 179-245 (cf. ATCA, XII (1993), 621, núm. 8597); *Observaciones socio-económicas en la predicación de san Vicente Ferrer*, dins "Escritos del Vedat", XVIII (1988), 201-240 (cf. ATCA, IX (1990), 581-582, núm. 5805). Aquests estudis han estat aplegats en el llibre del mateix autor, *San Vicente Ferrer y los aspectos socioeconómicos del mundo medieval* (Col·lecció Sant Vicent Ferrer), València, Ajuntament 1995, 288 pp. (cf. ATCA, XVII (1998), 862, núm. 13239).

157. Lluís CABRÉ, Xavier RENEDO, *Et postea applicetur thema: Format in the Preaching of st. Vincent Ferrer OP*, dins «Archivum Fratrum Praedicatorum», LXVI (1996), 245-256 (cf. ATCA, XVII (1998), 860, núm. 13233); cal precisar que l'existència d'esquemes a la base dels sermons era almenys deduïble de l'edició de textos barrejats del P. Henri-Dominique Pages (vegeu el text corresponent a les notes 6-8), on les peces més esquemàti-

Antonio Claret García Martínez ha estudiat la utilització de les metàfores en els sermons vicentins per la seva vàlua pedagògica i n'ha analitzades cinc de formulades a tall d'anècdota fictícia.¹⁵⁸ Acabarem aquest repàs amb la referència a les pàgines de Tomàs Martínez,¹⁵⁹ que, com les de Cabré i Renedo, tenen molt en compte els planteigs dels teòrics de la predicació per als nous ordes mendicants i els estudis actuals sobre el tema; i així ens recorda la configuració del sermó en ,introductio' i ,prosecutio' (112-113) i la utilització d'autoritats, raonaments i exemples (114-115); ell, en canvi, es fixa en la utilització d'aquells mitjans de desenrotllament que afecten més l'expressió o la forma externa que la doctrina (116), com són la ,definitio' (118-120), les ,differentiae' (121-122), la ,compositio' i la ,derivatio' (122-124), l'al·legoria pel camí de les etimologies (124-129).

Acabem amb una observació negativa: l'escassetat gairebé total d'estudis sobre un punt que no pot pas ésser considerat marginal en els sermons

---

ques consten transcrits del ms. de Perusa; que el sermó de Saragossa és datat amb precisió: Saragossa, 29 novembre 1414 (cf. el meu *L'antic manuscrit...* (citat en la nota 3), 34/[17] i 40-41); que la presentació o identificació d'un sermó vicentí no pas de la forma normal en els textos, ans amb tema bíblic i divisió del cos del sermó, ja fou inventada i aplicada per Josep Sanchis i Sivera en *Un códice...* (citat en la nota 44), i després de nou reelaborada i emprada per mi des del volum IV d'aquest anuari, 214 i 216-237; a continuació fou acceptada per Adolfo Robles (cf. nota 127). Acabo amb la notícia que l'esquema subjacent a aquells tres sermons, de més a més sense tema bíblic i en forma de ,nota', és l'intitulat *Nota circa divinam predestinationem tres doctrinas sive conclusiones*, i és transcrit en l'article dedicat als esquemes en aquest volum, esquema núm. 131 (Nota 22).

158. *El valor didàctico de la metáfora en los sermones de San Vicente Ferrer*, dins *Proyección histórica de España en sus tres culturas: Castilla y León, América y el Mediterráneo*, Vol. II. *Lengua y literatura española e hispanoamericana*. Edición de Eufemio LORENZO SANZ, [Valladolid], Junta de Castilla y León 1993, 355-362 [cf. ATCA, XVII (1998), 861, núm. 13235]; el mateix autor ha ofert un estudi i un recompte de les ,auctoritates' adduïdes en els textos del volum V dels *Sermons*, de la «Col·lecció Els Nostres Clàssics»: *Predicació y filosofía en la Baja Edad Media. Las fuentes filosóficas de la predicación de san Vicente Ferrer*, dins «Actes del Simposi Internacional de Filosofia de l'Edat Mitjana». Vic-Girona, 11-16 d'abril de 1993. Edició a cura de Paloma LLORENTE, Agustí BOADAS i Francisc F. FORTUNY, Andreu GRAU i Ignasi ROVIÓ (Actes 1), Vic, Patronat d'Estudis Ausonencs 1996, 545-549 (cf. ATCA, XVII (1998), 861-862, núm. 13236). Recordem l'aportació semblant de Ferran CARBÓ, *Notes sobre les estratègies discursives a propòsit d'un sermó de sant Vicent Ferrer*, dins «Actes del Novè Col·loqui internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Alacant - Elx, 9-14 de setembre de 1991», volum I, a cura de Rafael ALEMANY, Antoni FERRANDO, Lluís B. MESEGUER (Biblioteca Abat Oliba, 124), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1993, 140-151 (cf. ATCA, XIV (1995), 583, núm. 10386); l'autor hi realitzava un «intent de revisar des de l'anàlisi del discurs algunes estratègies que fonamenten l'expressivitat a propòsit d'un sermó de sant Vicent» (139).

159. *Alguns aspectes de l'estructura del sermó vicentí*, dins «Actes del Congrés «Sant Vicent Ferrer i el seu temps» (València, 13-16 maig, 1996)» (Biblioteca Josep Giner, 2: Paradigmes de la història, I), València, Editorial Saó 1997, 109-133.

de sant Vicent Ferrer, el de l'escatologia, punt que caldrà mirar de cara i a base d'uns textos que no són pas escassos.¹⁶⁰

PARAULES I PERSPECTIVES FINALS

Heus-nos arribats al final del nostre recorregut. I la primera constatació és que si el segle XX havia començat amb una atenció gairebé només testimonial envers els sermons de mestre Vicent, l'aportació d'aquests cent anys al coneixement dels mateixos ha estat incomparablement major que la de qualsevol dels passats: s'han publicat tots els sermons catalans coneguts (amb l'excepció dels desapareguts de Morella), s'han descobert i publicat nous manuscrits, s'han donat passos en l'estudi d'aquells volums i dels seus textos.

Aquest rècula centenària de treballs tinc la impressió que es deixa agrupar en tres conjunts: hi ha, en primer lloc, l'edició dels textos, en llur immensa majoria catalans; després tindriem dos grups d'estudis: els que han dedicat a mestre Vicent els confreres del seu orde i els procedents d'universitaris. Els de l'orde tenen característiques ben visibles: tant com poden, es basen en l'edició Rocabertí, eviten la temàtica escatològica i subratllen el tomisme de mestre Vicent; els universitaris parteixen de forma gairebé exclusiva dels textos catalans, i enfoquen l'estudi des dels més variats interessos culturals del moment o des de les successives metodologies o temes de moda, com podria ésser, a tall d'exemple, l'estructuralisme, la psicologia profunda o la social, o la història de les mentalitats, que ha descobert els sermons.

Manca, però, o almenys un servidor no el conec, un projecte de recerca global, que permeti una visió comprensiva dels sermons de sant Vicent Ferrer.¹⁶¹ Aquesta mancança ha estat assenyalada en diverses ocasions posteriors.

160. Les interessants pàgines de Bernard MONTAGNES, *Prophétie et eschatologie dans la prédication méridionale de saint Vincent Ferrer*, dins «Cahiers de Fanjeaux», 27 (1992 = *Fin du monde et signes des temps. Visionnaires et prophètes en France méridionale (fin XIIIe-début XVe siècle)*), 331-349 (cf. ATCA, XIII (1994), 622, núm. 9453), són una exposició no pas d'un o més sermons, ans de la predicació en general vista a través dels ulls dels tolosans que assistiren als sermons i anys després declararen en el procés de canonització. El mateix autor abreujà aquell escrit en la comunicació al «Colloque International de l'Abbaye Saint Michel de Frigolet - 10/11 juin 1994», tome I, 22-29: *La prédication de Vincent Ferrer à Toulouse en 1416*.

161. Val a dir que poc temps abans de l'alçament militar i de l'esclat de la guerra civil espanyola dels anys 1936-1939, Josep Sanchis Sivera manifestava la seva voluntat de conèixer tots els manuscrits dels quals li arribés notícia, tal com hom pot veure al final de la introducció a *Sermons de Sant Vicent Ferrer* (citat en la nota 57), 17: «Si Déu ens dóna salut anirem a estudiar-los».

Les pàgines següents proposem un pla global concret de coneixement dels sermons vicentins, amb una doble trajectòria, de la qual donem un primer tast: aventurem els tres primers passos en el camí del coneixement diacrònic dels manuscrits vicentins i de llurs sermons, presentant materialitat i contingut literari dels manuscrits A) de Fribourg, Cordeliers, 62, volum que ha conservat les primeres 'reportationes' de sermons vicentins; B) de Perusa, San Domenico, i de Roma, Biblioteca Apostolica Vaticana, ms. 4375 i 7730, acomunats pel fet de contenir els esquemes primitius; i C) el volum manuscrit de València, Col·legi del Patriarca, que, si no m'erroro, hauria estat el pas intermedi entre els esquemes i les 'reportationes' completes.

Haurien de seguir les anàlisis dels fascicles o dels volums que ja ens han transmès 'reportationes' completes i l'edició d'aquestes, si encara són inèdites.

L'altra branca del treball és l'elaboració d'un inventari de sermons de mestre Vicent, darrer dels estudis d'aquest volum. El lector s'haurà adonat de la relació entre els dos camins, car els coneixements proporcionats per la primera trajectòria han d'ésser integrats en l'inventari.

Barcelona, 8 de juny del 1999